

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра теорії і методики фізичного виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Виконав: студент 2 курсу, групи FK1-M22
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
Григорів Олександр Олександрович
Керівник: Мисів Володимир Михайлович, кандидат
наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Рецензенти: Стасюк Іван Іванович, кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 РЕКРЕАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВІДПОЧИНОКУ ТА ПІЗНАННЯ	7
1.1 Основні етапи розвитку туризму і рекреації в суспільстві	7
1.2. Рекреаційно-оздоровчі системи та їх місце у системі фізичного виховання школярів	15
1.3 Вплив засобів рекреації на здоров'я людини	23
1.4 Структурно-функціональна модель формування фізичної культури особистості фахівця у процесі професійної підготовки	28
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	38
2.1 Методи дослідження	38
2.2 Організація дослідження.....	41
РОЗДІЛ 3 СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	43
3.1 Аналіз мотиваційних пріоритетів учнівської молоді до оздоровчо- рекреаційної діяльності	43
3.2 Туристичні походи основна форма рекреації школярів	51
3.3 Характеристика сучасних підходів до організації оздоровчо-рекреаційної діяльності	55
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ВСТУП

Актуальність теми. Фізкультурно-спортивна діяльність фахівців фізичного виховання у сучасних соціокультурних умовах здійснюється в напрямі її переорієнтації з пріоритетів фізкультурно-спортивних – на фізично-оздоровчі цілі і зміст, загальну рекреаційну функцію, її гуманістичну, культурологічну сутність. Це детерменує новий зміст професійної діяльності фахівців фізичного виховання на основі сформованої у них фізичної культури особистості. Аналіз процесів формування і розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання, як системи, що взаємодіє з іншими соціокультурними галузями – освітою, культурою, фізичною культурою є актуальною проблемою в педагогічній теорії і практиці.

У теорії та методиці фізичної культури накопичено значний науково-теоретичний матеріал щодо структури і функцій фізичної культури фахівців фізичного виховання: обґрунтовано теоретико-методологічні основи розвитку фізичної культури особистості (В. Бальцевич, М. Віленський, Е. Вільчковський, Т. Круцевич, Л. Лубишева, Ю. Ніколаєв, О. Томенко, Б. Шиян); розроблено технологію особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах (А. Барабанов, Т. Дерєка, В. Завадський, О. Куц, Л. Сущенко). Сміслові орієнтири сучасних концепцій культури фахівця сконцентровані на фіксації його професійних координат із позицій механізму соціалізації й акмеологічного підходу, а фізична культура визначається як підсумковий результат освіти, комплексна характеристика особистості фахівця, у якій цілісно виявляються його індивідуально-творчі особливості, наявний культурний, соціальний і професійний досвід (Т. Дерєка, І. Іваній, Л. Лубишева, Б. Шиян та інші).

Аналіз літературних джерел свідчить, що назважаючи на постійний інтерес учених до зазначеної проблеми, у дослідженнях приділено увагу формуванню фізичної культури фахівців фізичного виховання в системі професійної

фізкультурної освіти, а досліджень щодо розвитку фізичної культури особистості фахівця у процесі його професійної діяльності недостатньо. Лише в окремих публікаціях досліджено питання професійної спрямованості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності (Е. Вільчковський, О. Куц), розглянуто систему актуалізації педагогічної ініціативи фахівців сфери фізичної культури як фактору їхнього професійного розвитку (В. Анісімова). Проте питання визначення основних умов і напрямів, які впливають на розвиток фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі його професійної діяльності, сьогодні залишаються недостатньо вивченими.

Отже, актуальність проблеми, недостатня її розробленість, потреби практики зумовили вибір теми дослідження «Особливості розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності».

Об'єкт дослідження – професійна діяльність фахівця фізичного виховання у сфері фізичної культури.

Предмет дослідження – основні умови і напрями розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності.

Мета дослідження – виявити основні умови і напрями розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності..

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу літературних джерел розкрити теоретико-методологічні основи розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання.
2. Уточнити суть, структуру і функції фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання.
3. Провести анкетування та виявити основні напрями розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності.

Методи дослідження. У дослідженні застосовувався комплекс теоретичних методів дослідження: аналіз синтез, дедукція, індукція, класифікація, порівняння,

а також вивчення нормативно-правових документів європейських країн щодо освітньої діяльності шкіл сприяння здоров'ю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні методики оцінки основних ознак фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі його професійної діяльності.

Отримані дані прислужаться спеціалістам у вирішенні проблеми залучення молоді до регулярної рухової активності, організації змістовного дозвілля, формування мотивації до систематичних занять фізичними вправами. Результати нашого дослідження доцільно застосовувати під час занять гуртків із туризму та позакласних занять із фізичної культури. Матеріали дослідження можуть використовуватись у практиці роботи вчителів фізичної культури у закладах післядипломної освіти та на лекційних заняттях здобувачів вищої освіти, які навчаються на спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 04-05 квітня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 71 сторінках, з яких 60 основного тексту. Робота містить 3 таблиць та 1 рисунок. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, та списку 95 використаних літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1.1 Фізична культура як феномен соціокультурного розвитку особистості фахівця фізичного виховання

Розгляд феномену фізичної культури вимагає звернення до поняття «культура» на міждисциплінарному рівні з використанням даних різних наук. У енциклопедичному словнику поняття «культура» трактується як «історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, що виявляється у типах і формах організації життя і діяльності людей, а також у створених ними матеріальних і духовних цінностях». Особливий інтерес в контексті нашого розгляду уявляє включення у склад культури людських здібностей, сили, які реалізуються в діяльності, що включає знання, вміння, навички, фізичний, моральний, естетичний розвиток суб'єкта.

У філософському словнику поняттю «культура» надається наступне визначення: «У широкому сенсі культура є сукупність виявів життя, досягнень й творчості народів або групи народів.

Культура, яка розглядається з точки зору її змісту, розпадається на різні галузі, сфери: вдачу і звички, мову і письменність, характер одягу, поселень, роботи, виховання, громадсько-політичний устрій, наука, техніка, мистецтво, релігія, всі форми виявлення об'єктивного духу народу». Представники філософії відзначають, що з часом поняття «культура» постає синонімом інтелектуального, розумного, морального, естетичного вдосконалення людини в ході її історичної еволюції. Дослідники відзначають, що поняття «культура» є складним, оскільки позначає «цілісність, органічне поєднання багатьох сторін людської діяльності; проблеми культури у власному сенсі виникають уже тоді, коли організовано побут, мистецтво, наука, особистість й суспільство».

Відзначаючи міждисциплінарний характер феномену культура, В.Андрущенко вказує, що «представники педагогіки, психології, соціології, естетики, аксіології, семантики вивчають як окремі сторони, так і аспекти, грані, властивості культури та різні форми її буття – наука, система освіти, масові комунікації, різні культурні процеси – форми управління, обслуговування, спілкування людей».

У контексті нашого розгляду поняття «культура» значний інтерес представляє її поділ на матеріальну й духовну. При цьому матеріальна культура характеризує життя суспільства і матеріальне виробництво з точки зору її впливу на розвиток людини, розкриває його можливості – це культура праці й матеріального виробництва, культура відношення до власного тіла, фізична культура. Даний вид культури характеризує діяльність людини з точки зору її впливу на можливість застосування творчих сил і здібностей, розвиток людини.

На відміну від матеріальної духовна культура багатоаспектна і включає в себе пізнавальну, інтелектуальну, філософську, моральну, педагогічну, релігійну, художню й інші різновиди.

Розгляд різних підходів до вивчення культури як системи вимагає визначення її різних функціональних елементів, які характеризують процес культурної діяльності, а також різні її аспекти і сторони. Будучи багатогранною, структура культури складається із системи освіти, науки, мистецтва, моральності, політики, права, релігії, які взаємодіють. Складна й багаторівнева структура культури обумовлює різновиди її функцій, що здійснюються в житті людини й суспільства:

- людинотворчу (засвоєння людиною певної суми знань, норм, цінностей дозволяє виховувати і здійснювати різні види життєдіяльності в суспільстві);

- інформаційну (культура виступає єдиним способом передавання соціального досвіду);

- пізнавальну (гносеологічну), концентруючи у собі соціальний досвід, культура набуває здатності накопичення знань про світ;

- регулятивну, нормативну (регулювання різних видів суспільної й особистої діяльності людей);

- аксіологічну (будучи системою цінностей, вона формує в людини потреби і орієнтації).

Представлені функції культури пояснюють наявність множини її визначень.

Міждисциплінарний розгляд поняття «культура» дозволяє перейти до розгляду базового поняття «фізична культура» та ряду корелюючих понять – «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість». Зауважимо, що у Польщі та Східній Європі цей соціальний феномен називають фізичною культурою, а в більшості країн Західної Європи – культурою рухів.

Аналіз поняття «фізична культура» передбачає розгляд наступних наукових теорій, що мають методологічний характер: концепція різних видів людської діяльності (Л.Вигодський, А.Леонтьєв, С.Рубінштейн та ін.); теорія рухової діяльності, активності людини (М.Берштейн, І.Павлов, І.Сеченов, О.Ухтомський та ін.); теорія навчання руховим діям (М.Боген, П. Лесгафт та ін.); концептуальні основи проблеми фізичної культури осіб, що навчаються (В.Бальсевич, М.Віленський, Е.Вільчковський, Л.Лубишева, Л.Матвеев, В.Столяров, Б.Шиян та ін.).

Аналіз психолого-педагогічної й спеціальної літератури показує, що в даний час не існує єдиного, загальноприйнятого поняття фізичної культури, воно має різний смисл: вид спортивних послуг, вид матеріальної культури, сукупність матеріальних і культурних цінностей або досягнень, які використовуються для фізичного удосконалення людей, і т.д. Фізичну культуру трактують так:

- частина загальної культури людства, яка визначає собою творчу діяльність по засвоєнню минулих і створенню нових цінностей, переважно у сфері фізичного розвитку, оздоровлення і виховання людей (Ю.Евсеев);

- результат людської діяльності, засіб і спосіб фізичного вдосконалення людей, виконання ними своїх соціальних функцій у суспільстві. Являючись видом культури, вона складається із двох частин – предметної й особистої. Фізична культура – результат людської діяльності, оскільки в ній створюються і досягають

свого вдосконалення її специфічні цінності. Її предметні цінності – матеріали, втілені у спортивних спорудах, обладнанні, інвентарі, та духовні, які втілені у моральних нормах. Вони постійно використовуються в якості засобів для фізичного вдосконалення (В.Видрін, Ю.Ніколаєв, Н.Пономарьов та ін.);

- соціальний інститут, який виконує певні соціальні функції (виховання, освіта, оздоровлення) (Л.Лубишева та ін.);

- природний місток, який дозволяє поєднати соціальний і біологічний розвиток людини (В. Гальсевич та ін.)

- базовий вид культури, який формується у людині (Н. Візітей та ін.)

- сукупність досягнень суспільства у раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини (Б. Шиян).

У словниках та енциклопедіях поняття «фізична культура» визначається наступним чином:

- частина загальної культури суспільства, що включає сукупність досягнень у справі оздоровлення людей і розвитку їх фізичних здібностей;

- частина загальної культури суспільства – одна із сфер соціальної діяльності, спрямованої на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини;

- органічна частина культури суспільства і особистості, використання людиною рухової діяльності в якості фактора оптимізації свого стану і розвитку фізичної підготовки до життєвої практики.

При багатьох підходах поняття «фізична культура» має наступні сутнісні характеристики: є соціальний інститут; є частиною культури суспільства з притаманними їй загальнокультурними цінностями (духовними і матеріальними), а також функціями (виховною, освітньою, пізнавальною, нормативною, ціннісно-орієнтаційною, комунікативною); є стійкою якістю особистості; передбачає використання рухової активності у якості фактора фізичного розвитку і фізичної підготовки до життєвої діяльності.

Розгляд поняття «фізична культура» передбачає обговорення корелюючих з ним понять: «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість».

«Фізичне виховання» розуміється як соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я, гармонійного розвитку форм і функцій організму людини. Воно здійснюється за допомогою таких засобів як заняття фізичними вправами, опанування знаннями чи вміннями у галузі фізичної культури, загартування організму та ін.

«Фізичний розвиток» трактується більшістю вчених у двох значеннях: як процес зміни морфологічних і функціональних властивостей організму людини; як результат даного процесу, який характеризується рядом життєво важливих показників (маса тіла, довжина, життєва ємність легень та інше), а також ступінню розвитку фізичних якостей (сила, витривалість та інше).

«Фізична вдосконалість» звичайно розглядається як історично обумовлений рівень здоров'я та всебічного розвитку фізичних здібностей людини, які відповідають вимогам людської діяльності у різних галузях і забезпечують високу працездатність суб'єкта.

Дослідження проблеми рухової діяльності та активності пов'язано з концепцією кільцевого управління руховими діями, що передбачає порівняння результатів дії з образом цілі (Ю.Галантер, Д.Міллер, К.Прибрам). Наявність кільцевого управління м'язовою діяльністю міститься у працях І.Сеченова, А.Леонтьєва, які розробили теорію людської діяльності та механізми її виконання.

М.Богеном розроблено концепцію планомірно-поетапного формування рухових дій, їх методологічні й психолого-педагогічні особливості в умовах навчально-виховного процесу.

І.Войнар визначив структуру діяльності у вигляді послідовної системи складаних, простих дій і операцій, виконання їх доведено до автоматизму.

Проблема рухової активності, культури рухів, розглядається відомим фізіологом Н.Берштейном. Згідно його теорії, процес становлення рухової діяльності проходить три стадії.

Ним обґрунтована структура управління рухами, яка уявляє багаторівневий процес. Вищі рівні керують діяльністю нижчих рівнів, нижчі рівні (фонові) виконують рішення окремих завдань виконання рухів. У ході виконання рухів

відбувається вдосконалення управління, при якому смисл і структура дій здійснюється вищими рівнями, а окремі завдання рухів управляються нижчими рівнями.

Аналіз концептуальних положень щодо формування рухової діяльності дозволяє відзначити, що увага вчених сконцентрується на її операційному компоненті та розкриттю її механізму, який покладено в основу формування фізичної культури осіб, що навчаються. Опанування студентами руховими складаними і простими діями пов'язано з суттєвими відмінностями, обумовленими характером управління рухами, руховими вміннями і навичками.

Рухові вміння уявляють собою такий рівень опанування руховою дією, який характеризується контролем за складовими руховими операціями, а також нестабільними способами виконання рухового завдання. Саме формування рухового вміння вимагає від того хто навчається управління руховою діяльністю, обумовлює уважне відношення до умов виконання поставленого навчального завдання. У результаті багаторазових повторень рухових дій студентами у ході навчальної рухової діяльності у вигляді вправ координаційні механізми навчальних дій удосконалюються, починають виконуватися без участі свідомості студента, переходять до фонових рівнів управління руховою діяльністю та автоматично перетворюються у рухову навичку.

Центральні рівні свідомості студента задіяні на головне завдання виконуємої рухової діяльності, культурі рухів (розуміємо як складову фізичної культури), за рахунок чого значно збільшується швидкість виконання вправ, рухові вміння переходять у рухові навички.

Теоретичний аналіз еволюції поняття «фізична культура» показує зміну її концептуально-методологічних основ. Починаючи з 1970 року по даний час розуміння змісту поняття «фізична культура» пройшло значний шлях: від «сукупності досягнень суспільства» ... у зв'язку з фізичним удосконаленням народу, взаємозв'язку його з «результативною і діяльнісною сторін», більш глибокого розкриття його «діяльнісної сторони» з позиції культури-відповідності й системного аналізу людської діяльності, з виходом на розкриття її

функціонально-ціннісного змісту, аж до розробки поняття «фізична культура особистості».

На початкових етапах її розуміння (70-і роки ХХ століття) це поняття базувалося переважно на медико-біологічних і педагогічних аспектах знання, пов'язаних з фізичним розвитком і фізкультурною освітою людини засобами фізичних вправ (тобто виховання фізичного у неї відбувалося від «частин до цілого», «знизу вверх»).

Починаючи з середини 90-х рр. ХХ століття, коли епіцентром суспільного розвитку постають проблеми формування самої людини, розширюється вивчення фізичної культури поряд з вищезазначеними аспектами в психологічному, соціологічному, культурознавчому та інших аспектах знання. Це породило ряд теорій, які в значній мірі допомагають вирішувати проблему її формування і розвитку в системі фізкультурної освіти.

Важливим серед них є: біологічні та соціальні, тілесні та духовні аспекти в сфері фізичної культури (В.Бальсевич, М.Візітей, М.Пономарьов, Б.Шиян та ін.); ціннісний аспект фізичної культури (В.Видрін, Л.Лубишева, В.Столяров, Л.Сущенко та ін.); формування фізичної культури особистості (В.Бальсевич, М.Віленський, Е.Вільчковський, Л.Матвеев, Л.Лубишева, Ю.Ніколаєв, Б.Шиян та ін.).

Аналіз робіт цих та інших авторів дозволяє прийти до висновку, що продуктивним для обґрунтування теоретико-методологічних основ формування фізичної культури в умовах сучасної фізкультурної освіти є підхід заснований на інтегративному аспекті знання (за Л. Матвеевим – це «цілісно-інтегративна системна основа»). На думку Ю.Ніколаєва при дослідженні феномену фізичної культури і теоретичних основ її формування «логічно структурувати всі теорії з даної проблеми та показати, що вони мають філософсько-педагогічний - психологічний характер». Це дозволяє розглядати фізичну культуру уже «від цілого до частин» (зверху вниз), з позицій розуміння загальної культури.

Зауважимо, що зазначені дослідження демонструють явний перехід від «тілесно-рухового» (сомапсихічного) компоненту розуміння фізичної культури до

зростання її «соціокультурного» компоненту та розгляду її як явища «духовно-фізичного».

Це повністю відповідає сутнісним характеристикам загальної культури, яка (не дивлячись на багатогранність її трактування) є в першу чергу «форма втілення духовного змісту». Саме філософсько-культуровідповідний рівень методології розширює спектр концептуально-методологічної бази фізичної культури. На провідне місце висувається людинотворча функція фізичної культури, яка утримує в собі одночасно «виховання духовного і фізичного», що дозволяє вирішувати питання щодо ефективного формування і розвитку фізичної культури особистості студентів у процесі їхньої професійної підготовки.

Так, на думку М. Віленського, навчально-виховний процес, спрямований на формування фізичної культури студентів, інтегрує знання трьох важливих універсальних вимірів людського існування, які пов'язані з духовно-пізнавальним опануванням дійсності; здатністю до ціннісного, аксіологічного відношення до світу, фізичної культури; здатністю до соціально-діяльнісного перетворення себе. О. Ларіна вказує, що культурологічний та аксіологічний підходи до проблем формування фізичної культури створює суттєві передумови вирішення питань гармонійного розвитку особистості студентів, залучення їх до загальнолюдських цінностей та спрямований на розвиток тілесно-духовно-цілісної особистості, максимальному розкриттю творчого потенціалу студентів. Автор, обґрунтовуючи культурологічний підхід до розгляду фізичної культури особистості студента у вузівському соціумі, визначає інтеграцію особистістю загальної, прогресивної й фізичної культури.

Суттєво важливими щодо сформованості фізичної культури особистості є концептуальні положення С.Коровіна. Являючись частиною культури суспільства з притаманними їй духовними і матеріальними цінностями, фізична культура студентів базується на сформованому механізмі рухової діяльності і сприяє розвитку їх особистісних якостей, при якому реалізується її індивідуальні й соціальні процеси і самореалізація. Вони отримують відбиття у найбільш повному самовираженні в соціокультурній і професійній діяльності фахівця.

В. Grun, I. Voinaг стверджують, що професійна освіта у сфері фізичної культури повинна розвивати біхевіористичну компетентність, яка передбачає наявність розумових і психологічних установок особистості для вирішення конкретних життєвих проблем.

Враховуючи те, що саме розумові й психологічні установки є основою перетворювальної діяльності фахівця фізичного виховання і спорту (у тому числі й перетворення своєї тілесності), в основу його професійної підготовки повинно бути покладено розуміння духовно-фізичної сутності фізичної культури у єдності її соціокультурного і соматопсихічного компонентів при провідній ролі першого. Це буде сприяти (на рівні як суспільної так й індивідуальної свідомості) формуванню нового професійного мислення фахівця фізичного виховання і спорту відносно фізичної культури особистості й обумовлювати успішність творчої професійно-педагогічної діяльності.

Розкриття еволюції розуміння сутності фізичної культури, її концептуально-методологічної бази свідчить про суттєвий прогрес знань в контексті її формування у майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. На сучасному етапі підготовка фахівців фізичного виховання та спорту зосереджена на особистості, її ціннісних орієнтаціях, формуванню мотивів (інтересів і потреб у видах фізичної й спортивної діяльності), розвитку моральних і вольових якостей. В цьому напрямі організується робота з формування знань і практичних навичок здорового способу життя, що природно передбачає значне розширення відомостей із історії фізичної культури, основам гігієни, біомеханіки, психології й фізіології фізичних вправ, навчанню і методиці самостійних індивідуальних і групових занять фізичною культурою і спортом.

1.2 Методологічні засади розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання

Глибокі зміни, які відбулися в методології науки, пов'язані з розхитуванням стійких позицій і принципів класичного раціоналізму, зокрема монологічності

підходів і остаточності істин, актуалізують нове осмислення набутого досвіду і сучасних тенденцій розвитку освіти, в тому числі й у галузі фізичної культури, з метою реконструкції традиційної уніфікованої й недостатньо ефективною сьогодні системи фізкультурної освіти учнівської молоді.

Формування фізичної культури особистості – безумовно, складне педагогічне завдання. Дослідження феномену фізичної культури з філософсько-культурологічних позицій і системного аналізу (В.Бальсевич, М.Віленський, Е.Вільчковський, Т.Кручевич, В.Видрін, Л.Матвеєв, Л.Лубишева, Б.Шиян та інші) викликало до життя ряд продуктивних теорій, які розкривають ціннісний аспект фізичної культури, її біологічні й соціальні, тілесні й духовні складові, що допомагає вирішувати проблему формування фізичної культури особистості в сучасній фізкультурній освіті.

Аналіз останніх публікацій показує, що використання синергетичного, культурологічного й діяльнісного, компетентнісного підходів надає нової інформації щодо збалансованого педагогічного впливу як на рухову, так і на психічні функції, на інтелектуальні й фізичні якості, спортивні здібності особистості, а також на посилення гуманістичних функцій фізичної культури і спорту в формуванні фізичної культури особистості й здорового способу життя. Отже, формування фізичної культури особистості учнівської молоді є актуальним завданням і потребує окремого, комплексного аналізу з приводу визначення методологічних засад.

Методологія дослідження ґрунтується на філософському вченні про людину (Б.Ананьєв, В.Андрющенко та ін.) та соціології фізичної культури і спорту (В.Видрін, Л.Лубишева, В.Столяров та ін.). Теоретичне пізнання об'єкта дослідження ми почали розглядати в руслі загальних методологічних проблем: пізнання протиріч; співвідношення загального і специфічного; категорійних характеристик фізичної культури особистості.

У фізичній культурі формується і виявляються сутнісні сили суспільства, соціально-професійних груп і окремих особистостей. В зв'язку з цим ряд дослідників виділяють декілька рівнів їх аналізу: загальний – фізична культура

суспільства; особливий – фізична культура соціально-професійних груп; одиничний – фізична культура особистості.

Особистісний рівень залежить від зацікавленості суспільства у розвитку культурного потенціалу індивідів. Тому функціонування цього рівня є постійне перетворення індивідуального багажу особистості у загальну форму культури, і навпаки. Але, існуючи об'єктивно та маючи відносну автономність, фізична культура функціонує через суб'єктивний світ особистості, виявляється через своїх носіїв.

Актуальність становлення і розвитку суб'єктивності майбутнього фахівця, як вказує М.Віленський, проглядається у трьох площинах. По-перше, в площині саморозвитку, у тому числі професійного: основу розвитку забезпечує суб'єктивність, без якої процес саморозвитку втрачає свою цілісність, комплексність. По-друге, у площині освітньо-виховного процесу суб'єктивні (особистісні) характеристики студента забезпечують його активність, творчість. По-третє, у площині майбутньої професійної діяльності суб'єктивність слугує пучковим механізмом включення суб'єктивності учнів, а значить, їх особистісного, індивідуального у життєдіяльності.

Вирішенню протиріч освітнього процесу сприяють ідеї методологічних підходів.

Визначальну роль у методологічному обґрунтуванні концепції формування фізичної культури особистості відіграє системний підхід, який забезпечує цілісний погляд на процес становлення особистості у системі фізкультурної освіти, дозволяє розглядати його в єдності всіх підструктур соціально-освітнього середовища навчального закладу, складових педагогічного процесу. Системний підхід до фізкультурної освіти дозволяє розкрити єдність функціонального, ціннісного й діяльнісного її аспектів. Зміст даних аспектів та їх взаємозв'язків сприяє найбільш повній реалізації інтегрованої, духовно-фізичної сутності фізичної культури.

Синергетичний підхід, являючись частиною системного, акцентує увагу на погодженості взаємодії частин при утворенні системи як єдиного цілого. Для

складних систем, якою є фізична культура, можливі альтернативні шляхи розвитку. Їх вибір пов'язаний з вибором шляху в точках біфуркації, якими в педагогіці й психології особистості є сенситивні періоди онтогенезу, оптимальні для розвитку фізичних якостей і психологічних процесів у людини. Наскільки правильно і своєчасно буде вибрано шлях індивідуального розвитку, настільки успішним буде педагогічний вплив, спрямований на формування фізичної культури особистості.

Культурологічний підхід забезпечує розгляд феномену, що вивчається, на широкому загальнокультурному фоні освітнього соціуму, перебираючи взаємозв'язок формування всіх компонентів культури особистості, забезпечуючи повноцінний процес всебічного розвитку її інтелектуальних, моральних, психічних, фізичних, естетичних та інших якостей на основі цінностей культури й моральності. Фізкультурна освіта при цьому розглядається як форма і засіб саморозвитку культури, ставлячи особистість у центр освітньо-виховного процесу. Фізична культура є універсальною характеристикою діяльності особистості, визначаючи її соціально-гуманістичний зміст. У діяльності створюються й закріплюються зразки фізичної культури. Самовизначення особистості у фізичній культурі передбачає наявність суб'єктивної позиції у фізкультурно-спортивній діяльності, відношення до неї, вибір своїх цілей. Культурологічний підхід дозволяє розглядати фізичну культуру як ключовий елемент культурного мислення студентів, що змінює їх погляд на характер і суть життєдіяльності, здоров'я, розвиток індивідуальності та ін.

З точки зору аксіологічного підходу фізична культура особистості уявляється як міра засвоєння людиною її цінностей, інтеріоризація яких суб'єктивує їх, робить особисто значущими. Даний процес пов'язаний з активізацією розвитку культурної самосвідомості й культурної перетворювальної діяльності в сфері фізичної культури. Основними факторами розвитку тут виступають протиріччя між актуальними і потенційними тілесно-духовними можливостями і потребами особистості, необхідними для її адаптації, соціалізації, індивідуалізації й інкультурації у природньому і соціальному середовищі, а також між вимогами

соціуму до тілесно-духовних кондицій людини та її реальним станом. Лише через таку ієрархію ціннісних підходів як особистість-культура-соціум можливо реалізувати перспективну модель формування фізичної культури особистості. Самі ж цінності фізичної культури мають різні рівні існування: індивідуально-особистісний, професійно-груповий і суспільний.

Антропологічний підхід за своєю спрямованістю належить гуманістичній проблематиці, оскільки звернений до людини, до цілей, способів, шляхів і умов організації її розвитку. Основоположником антропологічного підходу до фізичного виховання вважається П.Лесгафт, стверджуючий, що «... завдання істинної освіти полягають в освіті всієї людини без поділу розуму, душі й тіла на якісь незалежні частини». Пов'язаний з людинознавством, антропологічний підхід дозволяє зрозуміти цілісність людської природи, сутність виховання, освіти, розвитку, взаємозв'язок їх рушійних сил. Антропологічний підхід є основою для розгортання людиноспрямованого напрямку в процесі фізкультурної освіти, дозволяє виділити її специфічні особливості, які полягають у одночасній спрямованості на рухову сферу особистості й на соціально-психологічні сторони її організації. Культура внутрішнього світу і тілесності особистості виступає при цьому головним критерієм її якісного розвитку за двома взаємопов'язаними й взаємообумовленими напрямками «тіло-дух» і «природа-культура».

Звернення до компетентнісного підходу зумовлено необхідністю розглядати фізичну культуру особистості як здатність оперативно й ефективно діяти в ситуаціях соціальної взаємодії на основі комплексу цінностей фізичної культури, фізичних якостей, пізнавального і практичного досвіду, готовність особистості мобілізувати всі ресурси, необхідні для виконання завдання на високому рівні адекватно конкретній ситуації. В.Grumb, I.Voimar вказують, що фізкультурна освіта повинна розвивати біхевіористичну компетентність, яка передбачає наявність розумових і психологічних установок особистості для вирішення конкретних життєвих проблем на основі сформованих таких складових як: готовність до цілепокладання, готовність до дії, готовність до оцінювання і рефлексії.

Акмеологічний підхід призначений для інтенсифікації процесів гомеостазу, адаптації, соціалізації, самоактуалізації й інкультурації в освітньому середовищі навчального закладу. Він дозволяє проектувати моделі досягнення вершин «акме» фізичного, особистісного, соціального й духовного саморозвитку, тобто досягти фізкультурної освіченості – високого рівня засвоєння цінностей фізичної культури, оволодіння спеціальними знаннями і життєво важливими руховими діями і, як результат, мати високий рівень рухової активності та соматичного здоров'я, який дозволяє забезпечити ефективне формування фізичної культури особистості.

Особистісно-діяльнісний підхід визначає єдність особистісного й діяльнісного компонентів в процесі освіти. Особистісний компонент визначає облік у освітньому процесі індивідуальні особливості осіб, що навчаються, реалізуючи це через зміст, форму навчальних занять, характер взаємодії й взаємних відносин. Діяльнісний компонент визначає способи засвоєння навчального матеріалу, зразки й способи мислення і діяльності, розвиток пізнавального і творчого потенціалу суб'єкта навчання. Застосування особистісно-діяльнісного підходу в процесі навчання передбачає зміну відносин між учасниками педагогічного процесу. На заміну авторитарної педагогіки приходять педагогіка співдружності. Змістом суб'єкт-суб'єктивної моделі взаємодії є пріоритет суб'єкт-суб'єктивних відносин. При цьому в основу діяльності особистості студента покладається фундаментальна суб'єктивна його властивість – активність. Механізмами вияву активності в освітній діяльності з фізичної культури виступають моторна, сенсорно-рефлекторна і функціональна діяльність, а характеристиками – вибіркова, ініціативна, довільна й надситуативна активності.

Згідно до положень середовищного підходу провідним засобом формування фізичної культури особистості є спеціально створене у освітньому закладі фізкультурно-спортивне середовище, як сукупність різних умов і можливостей фізичного і духовного формування і саморозвитку особистості, які знаходяться в просторово-предметному і соціальному оточенні. Структура такого середовища

включає суб'єктів (педагоги, учні та ін.), просторово-предметний (фізичне оточення), соціально-комунікативний (ціннісні орієнтації й соціальні взаємодії) та змістовно-технологічний (програми, методики тощо) компоненти, що сприяє цілісному розвитку і саморозвитку особистості.

Проведений теоретичний аналіз дозволив зафіксувати становлення підходів до фізичної культури як духовно-фізичного явища, орієнтацію її на соціальні й особистісні проблеми. Виділені методологічні підходи до формування фізичної культури особистості в системі фізкультурної освіти студентської молоді визначають мету і завдання (аксіологічний, антропологічний, синергетичний підходи), зміст (антропологічний, культурологічний, синергетичний підходи), умови реалізації фізкультурної освіти (системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний та середовищний підходи).

Із аналізу витікає, що формування фізичної культури особистості необхідно будувати на основі комплексного поєднання методологічних підходів та принципів, які визначають функціонування цього процесу.

Оскільки фізична культура, як базова частина загальної культури, спрямована на досягнення цілого ряду взаємопов'язаних цілей, таких як здоров'я, освіта, розвиток, рекреація тощо, то послідовність їх досягнення може бути забезпечена не тільки методологічними підходами і принципами організації процесу фізкультурної освіти, але й опорою на особливості контингенту учнівської молоді. Багаторівнева система освіти охоплює значну частину життя людини, в межах якого вона зростає, розвивається. Синергетичний підхід вказує, що в цілепокладанні необхідно враховувати вікові межі контингенту з особливим набором сенситивних періодів, з властивими тільки їм етапами психічного й фізичного розвитку людини. Аксіологічний підхід націлює на розвиток ціннісної свідомості, формуванням ціннісних орієнтацій.

З точки зору антропологічного підходу, якщо не обмежувати потенціал фізичної культури тільки формами рухової активності, а навпаки, розширити його до формату «антропологічної етики», формування іміджу сучасної людини, опанування ігрового характеру сучасної культури, то врахування цієї цільової

орієнтації при побудові процесу формування фізичної культури буде надавати нових результатів. Окрім цього, взаємозв'язок аксіологічного й антропологічного підходів, який обумовлений соціально-педагогічною, гуманітарною сутністю освіти, її спрямованості на збереження екології людини, як цілісної системи, яка володіє тілесно-духовною єдністю, динамічністю й індивідуальністю, також вказує на уточнення цілей на кожному із етапів індивідуального й соціокультурного розвитку молоді.

Вищесказане, а також аналіз середовища буття людини та сутності виникнення й багатогранності виявів фізичної культури дозволяє сформулювати концептуальну ідею, що побудова проєктивних моделей формування фізичної культури особистості учнівської молоді різного віку, які вирізняються за цільовими орієнтирами та механізмами досягнення цілей, задається їхньою аксіологічною, антропологічною і онтологічною складовими, а саме тим чи іншим сполученням двох взаємопов'язаних і взаємообумовлених напрямів розвитку особистості в системі фізкультурної освіти: «тіло-дух» і «природа-культура».

Оскільки основними факторами розвитку фізичної культури є протиріччя між актуальними і потенційними тілесно-духовними можливостями і потребами людини, а також між вимогами соціуму до тілесно-духовних кондицій людини і їх реальним станом, то кожному індивіду в тій чи іншій мірі належить пройти етапи індивідуального і соціокультурного розвитку, які передбачають адаптацію, соціалізацію, самореалізацію й інкультурацію.

Таким чином, аналіз теоретико-методологічних засад формування фізичної культури особистості показує, що вони базуються на сучасних гуманістичних концепціях загальної теорії культури, теорії людської діяльності з урахуванням її філософського, педагогічного та психологічного аспектів. Визначення методологічних підходів дозволяє побудову проєктивних моделей формування фізичної культури особистості та переорієнтацію педагогічної діяльності з цього напрямку в реальній практиці фізкультурної освіти учнівської молоді. Безумовно це потребує обґрунтування змісту і структури фізичної культури особистості та

побудови моделей її формування в системі фізкультурної освіти сучасної вищої школи.

1.3 Характеристика сутності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання

Діяльність фахівця фізичного виховання та спорту не обмежується вузько професійними рамками. Вона пов'язана з розв'язанням широкого кола соціальних, культурологічних, психологічних, фізіологічних, фізичних та інших проблем на основі сформованої індивідуально-особистої фізичної культури. Тому в широкому аспекті фізична культура особистості – це сукупність теоретичних знань, практичних умінь, досвіду, особистісних якостей фахівця, діалектичний перебіг яких забезпечує ефективність та результативність фізкультурно-спортивної діяльності.

Разом з тим, фізичну культуру особистості розглядають як фундаментальну цінність особистості, оскільки вона забезпечує біологічний потенціал життєдіяльності, створює передумови для гармонійного розвитку особистості, сприяє виявленню високого рівня соціальної активності, виступає способом самореалізації особистості. Б. Шиян визначає фізичну культуру особистості як сукупність властивостей людини, які набуваються у процесі фізичного виховання і виражені в її активній діяльності, спрямоване на всебічне вдосконалення своєї фізичної природи та ведення здорового способу життя. Л. Матвеев вважає, що фізична культура особистості є вид людської культури, спрямований на оптимізацію фізичного (біоструктурного та біофункціонального) стану і розвитку індивіда в єдності з його психічним розвитком на основі раціоналізації й ефективного планування його рухової активності в сполученні з іншими культурними цінностями.

Ю. Курамшин відзначає, що поняття фізичної культури особистості визначається вибором наукової позиції, дослідника та напрямком науково-

практичних знань. Так, на його думку, фізична культура особистості є результатом засвоєння особистістю фізкультурних предметних (духовних і матеріальних) цінностей. Цей напрям позначається ним як «особистісно-аксіологічний». Другий напрям – «антропо-соціокультурно-педагогічний» автор пов'язує з освітньо-виховним процесом та визначає фізичну культуру особистості як розвиток й саморозвиток людини, реалізацію її потенційних психофізичних можливостей у досягненні власних звершень та в удосконаленні своїх індивідуальних властивостей, якостей, здібностей.

Вищезазначене вказує, що фізичну культуру особистості необхідно розглядати як сукупність освітніх елементів, що складаються із системи знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які допомагають людині усвідомити своє місце в суспільстві, обов'язок і відповідальність перед співвітчизниками.

Це дозволяє нам інтерпретувати фізичну культуру особистості фахівця фізичного виховання та спорту як певне особистісне новоутворення, формування якого відбувається в процесі реалізації сукупності навчальних і виховних систем у процесі професійної підготовки, а також як складову їхнього професіоналізму, оскільки готовність фахівця до професійної діяльності є однією із вимог до його підготовки.

Реалізація положень системно-синергетичного підходу (С.Архангельський, К.Платонов, В.Садовський та ін.) до інтерпретації сутності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту дозволяє врахувати, що «людина як суб'єкт – це вища системна цілісність всіх її найскладніших суперечливих якостей, передусім – психічних станів, процесів і властивостей, її свідомості і несвідомого».

У філософській літературі цілісність людини трактується як єдність проявів її буття: природнього, індивідуального, колективного, соціального, культурного, суб'єктивного, свідомого. Слід зауважити, що саме суспільне життя людини обумовило виникнення особистості як інтегральної характеристики людини, яка виражає спосіб життя і дій, здатна вільно визначати своє місце в суспільстві. У

цьому контексті мета педагогічного процесу – формувати культурну, освічену людину відповідно до її природніх особливостей, вищих цінностей та ідеалів загальної й фізичної культури.

Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту може бути визначена як здатність людини здійснювати поліфункціональні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язувати завдання професійного й соціокультурного спектру. У цьому контексті, на нашу думку, фізичну культуру особистості доцільно пов'язати з розвитком професійної культури. Тут слід врахувати думку І.Зязюна, який вважає, що «культура задає систему ціннісних уявлень для кожної людини і регулює її індивідуальну, соціальну поведінку, служить базою для постановки і здійснення пізнавальних, практичних, професійних і особистісних завдань». Оскільки провідним видом соціокультурної діяльності й основним полем реалізації фізичної культури особистості фахівця є професійна діяльність, розглядаємо фізичну культуру особистості як важливу складову його професійної культури. У дослідженні ми спираємося на визначенні професійної культури, подане І.Ісаєвим. Учений розглядає професійну культуру як узагальнений показник професійної компетентності й спосіб професійного самовдосконалення. Отже, врахування культурологічного підходу під час формування фізичної культури особистості дозволяє розглядати в її структурі не тільки знання, вміння та навички, але й виокремити ціннісну складову (як проекцію цінностей, що утворюють зміст ціннісних орієнтацій, які формуються у процесі соціалізації особистості) та мотиваційну складову, що включає елементи саморегуляції.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що фізична культура особистості фахівця є невід'ємною частиною їх загальної культури, зокрема професійної культури як її складової. Оскільки компетентнісний підхід в даний час є одним із основних у професійній освіті, вважаємо за необхідне відзначити два важливих моменти. По-перше, як вважає більшість науковців, реалізація компетентнісного підходу не може здійснюватися відокремлено від опанування цінностями різних видів фізичної культури. По-друге, процес становлення

професійної компетентності як «доведеної готовності до діяльності» здійснюється тільки в спільній діяльності тих, хто вчить і вчиться. Тому професійна компетентність припускає як наявність певної життєвої позиції, так і внутрішньої готовності до її реалізації, і може повністю виявитися тільки в реальній життєвій або професійній діяльності.

Погоджуємося з В.Лозовою, яка стверджує, що компетентність фахівця має «інтегративну природу, тому що її джерелом є різні сфери культури (духовної, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної тощо), вона вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси». На думку дослідниці, компетентність «включає екологічну, мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну, етичні та інші складові змісту підготовки фахівця та передбачає нарощування знань, умінь, досвіду професійно-особистісного саморозвитку творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення».

Враховання положень акмеології, заснованої на працях А.Деркача, Н.Кузьміної та ін., дозволяє розглядати становлення фізичної культури особистості як складову цілісного керованого процесу професіоналізації, що в акмеологічній концепції Е.Зеера трактується як «життєвий шлях» професіонала й включає п'ять стадій:

1. Оптацію (лат. optatio – бажання, вибір) – вибір професії з урахуванням індивідуально-особистісних і ситуативних особливостей.
2. Професійну підготовку – набуття професійних знань, навичок і умінь.
3. Професійну адаптацію – входження в професію, освоєння соціальної ролі, професійне самовизначення, формування якостей й досвіду.
4. Професіоналізацію – формування позиції, інтеграція особистих і професійних якостей готовність до виконання обов'язків.
5. Професійну майстерність – реалізація особистості в професійній діяльності.

Необхідно зазначити, що предметом вивчення педагогічної акмеології є закономірності розвитку людини щодо ступеня її зрілості. В акмеології зрілість не

ототожнюється з дорослістю. З акмеологічної точки зору зрілість особистості – наймасштабніша категорія, що включає переважно розвиток морально- етичних якостей, гуманістичної спрямованості особистості, нормативності її поведінки й відносин. Отже, враховуючи предмет нашого дослідження, розглядаємо зрілість як певну мету й важливий показник сформованості фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту.

Слід відзначити, що у педагогічній літературі зрілість особистості розглядається як складова більш широкого поняття – соціальної або соціально-професійної зрілості (В.Радул, М.Лебедик, Г.Яворська та ін.). Під соціально-професійною зрілістю В.Радул розуміє результат взаємодії цілеспрямованого виховання, а також внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на людину; певний ступінь розвитку його особистості, що сприяє творчому освоєнню різних видів культури, а також створює можливість найефективніше давати користь оточуючим своєю участю у різних видах діяльності.

Отже, соціально-професійна зрілість може розглядатися як наслідок формування фізичної культури особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту, як більш широке утворення. Таке розуміння дає нам змогу, з одного боку, екстраполювати в структуру фізичної культури особистості фахівця якості й характеристики, що складають зміст соціально-професійної зрілості фахівця, а з іншого – розглядати процес навчання, виховання й соціалізації майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у фізкультурно-спортивному й соціокультурному середовищі вищого навчального закладу як провідні способи формування його фізичної культури.

Узагальнення зазначених положень дозволяє стверджувати, що фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту є складним інтегрованим утворенням у структурі особистості фахівця, може розглядатися як складова його загальної культури й професійної компетентності, є виявом його професійної культури, основою соціально-професійної зрілості. Це дає змогу прослідкувати зв'язок фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту з іншими базовими поняттями (рис.1).

Рис.1. Зв'язок фізичної культури особистості з базовими поняттями

Отже фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту поєднує у собі професійний і особистісний аспекти, змістовно і функціонально пов'язані з іншими особистісними базовими утвореннями, якостями і характеристиками, насамперед – професіоналізмом, загальною і професійною культурою, професійною компетентністю, що зумовлює сформованість соціально-професійної зрілості та позиції фахівця. Вона є загальною категорією, що уособлює соціокультурний розвиток фахівця як особистісної якості, яка визначає фізкультурно-спортивну й життєву позицію, соціально-професійну зрілість і суспільно-корисну діяльність особистості та готовність до ефективного розв'язання завдань фізкультурно-спортивної діяльності на основі сформованих знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, професійно важливих якостей і здібностей.

1.4. Структурно-функціональна модель формування фізичної культури особистості фахівця у процесі професійної підготовки

Враховуючи можливість сформованості фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту, необхідно забезпечити формування її основних компонентів у вищому навчальному закладі. Процес формування

фізичної культури особистості будувався на основі вивчення досвіду підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, аналізу структурно-логічних міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін, які сприяють інтеграції знань, спрямованих на усвідомлення значущості фізичної культури особистості фахівця в його професійній діяльності та забезпечення її «соціально-культурного» спрямування, опанування системою професійно-фізкультурних знань та умінь.

Систематизація отриманих матеріалів, а також аналіз змісту основних функцій (компетенцій) фахівця фізичного виховання та спорту дозволили розробити модель педагогічної системи формування фізичної культури особистості майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в умовах вищого навчального закладу, що містить в собі мету, зміст, форми і технології реалізації. Також вона передбачає педагогічні умови, зміст, що відображає специфіку досліджуваного явища, та кінцевий результат – високий рівень фізичної культури особистості фахівця і включає в себе чотири блоки:

1. Цільовий блок. На основі соціального замовлення суспільства і досягнень педагогічної науки визначаються стратегічні мета й завдання навчально-виховного процесу, спрямованого на формування фізичної культури особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту. Особливої значущості для організації професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту набуває розкриття єдності функціонального, ціннісного і діяльного аспектів її змісту. Зміст даних аспектів, а особливо їх взаємозв'язку, дозволяє з однієї сторони, розкрити інтегративну, духовно-фізичну, людинотворчу сутність фізичної культури, а з іншої сторони, змінити ціннісні орієнтації фахівців, смисл і завдання їхньої навчально-виховної діяльності.

Метою фізичного виховання у XXI століття виступає формування основ фізичної культури людини-творця в умовах інформатизації суспільного життя. До завдань фізичного виховання віднесено: забезпечення раціонального формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок, зміцнення, збереження і відновлення здоров'я людини, формування її мотиваційних установок на фізичне й духовне самовдосконалення; формування усвідомленої потреби в освоєнні

цінностей здоров'я, фізичної культури та спорту; культивування здорового способу життя; забезпечення фізичного вдосконалення як умови досягнення високого рівня професіоналізму в соціально-значущих видах діяльності [23]. Ці завдання ми класифікуємо (за ознакою впливу на різні сфери особистості) на три групи: завдання, що стосуються формування духовно-ціннісної свідомості (засвоєні цінності фізичної культури, спеціальні знання, норми, ідеали, традиції, спрямування та фізичну культуру); завдання, зорієнтовані на формування емоційно-мотиваційної сфери (почуттів, переживань, мотивів, психологічних установок, векторів життєвої спрямованості); завдання, які стосуються формування професійних і особистісних умінь й навичок утілення цінностей фізичної культури у професійну діяльність (морально-вольових, етико-комунікативних, рефлексивних, дидактичних, методологічних) тощо.

2. Змістовний блок. Професійні функції і види діяльності та результати аналізу соціальної структури особистості, диктують вимоги до особистісних й професійних якостей, властивостей і здатностей фахівця фізичного виховання та спорту, що визначає структуру і зміст фізичної культури особистості майбутнього фахівця.

У змісті фізичної культури особистості фахівця виокремили чотири взаємозв'язані компоненти: когнітивний (знаннева сфера особистості у галузі фізичної культури, переконання в необхідності фізкультурно-спортивної діяльності); операційно-процесуальний (сукупність особистісних професійних знань, умінь і навичок, що зумовлюють функціональну готовність вирішувати завдання фізкультурно-спортивної діяльності); особистісний (комплекс особистісних якостей, інтересів, соціальних і педагогічних здібностей); аксіологічний (цінності фізичної культури, ціннісні орієнтації, умови, смисли, цілі та засоби їх досягнення).

Когнітивний компонент змісту фізичної культури особистості фахівця передбачає опанування і передачу накопичених систематизованих знань у галузі фізичної культури, які є основою формування ціннісного відношення до фізкультурно-спортивної діяльності. Ця сукупність засвоєних фізкультурних

знань, цінностей, норм, ідеалів, традицій є інформаційним освітнім результатом пізнавального процесу, який відбивається у фізичній культурі особистості фахівця.

Операційно-процесуальний компонент у змісті формування фізичної культури особистості. Утворюють гуманітарно-гностичні вміння і навички, які націлюють на ціннісно-смісловий зміст професійних знань; дидактичні знання, вміння і навички організації процесу фізкультурної освіти; вміння навички і здатності до рефлексії, саморефлексії та самоусвідомлення; етико-комунікативні вміння і навички; володіння вміннями й навичками управління вольовою й емоційними сферами тощо. Цей компонент фізичної культури особистості спрямований на підготовку майбутнього фахівця до фізкультурно-спортивної діяльності не тільки як на раціональну, але й як ціннісно-орієнтовану дію, яка відбиває можливість свідомого вибору фахівцем мети, напрямку, засобів, мотивів фізкультурної діяльності, включення особистості у морально-духовну діяльність забезпечує оптимальний рівень емоційно-вольової стійкості та виконання творчих завдань, має на увазі комунікативну толерантність.

Особистісний компонент змісту фізичної культури майбутнього фахівця виявляється в таких особистісних якостях, інтересах та соціальних й педагогічних здатностях, які дозволяють йому інтегрувати у соціокультурний контекст: спрямованість на інтереси, потреби й захист людської гідності; делікатність, наявність педагогічного такту; любов до учнів, гуманність, милосердя; високий рівень емпатії та експресивних здібностей; здатність до аналізу й оцінки поточної навчальної ситуації; здатність до взаємодії з іншими людьми, перш за все при вирішенні фізкультурних проблем; здатність до подальшої освіти у змінних соціальних умовах та здатність до досконалості у професійній діяльності й адекватної її самооцінки.

Аксіологічний компонент змісту фізичної культури особистості уявляє собою сукупність особистісно-значущих й особистісно-цінних спрямувань, ідеалів, поглядів, уявлень, відношень, пізнань у галузі фізичної культури. Нами виділено

наступні цінності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту:

- інтелектуальні цінності (знання про методи і засоби фізичного розвитку людини як головної складової організації здорового способу життя);

- фізичні цінності (здоров'я, тілобудова, рухові якості, фізичні навантаження, моторна діяльність);

- педагогічні цінності (володіння методичними (технологічними) основами фізичного виховання, методичні вміння і навички фізкультурно-спортивної діяльності);

- соціально-психологічні цінності (активний відпочинок, задоволення, розваги, навички поведінки у колективі, поняття честі, совісті, засоби виховання й соціалізації, рекорди, перемоги, традиції);

- психічні цінності (емоційні переживання, швидкість мислення, творчі нахили, риси характеру, властивості й якості особистості);

- культурні цінності (пізнання, самоствердження, самореалізація, естетичні та моральні якості, авторитет);

- інтенційні цінності (сформованість думки про престижність фізичної культури для людини і суспільства, сформованість соціально-психологічних установок і мотивацій до занять фізичними вправами);

- матеріально-технічні цінності (комфортне-предметно-просторове середовище освітньо-розвиваючого простору фізичної культури, обладнання, інвентар, навчальні посібники, музичний супровід, гарна спортивна форма тощо).

3. Технологічний блок моделі формування фізичної культури особистості майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту побудований відповідно до мети, змісту і структури педагогічного процесу та охоплює такі складові:

- принципи організації педагогічного процесу (провідна роль соціокультурного компоненту; гуманізації й демократизації; аксіологічної спрямованості; індивідуалізації; активності; зв'язок з практикою фізкультурно-спортивної діяльності; пролонгований моніторинг професійної придатності);

- педагогічні умови формування фізичної культури особистості (цілісність, безперервність і системність у формуванні фахівця фізичного виховання та спорту; побудова змісту і структури навчально-виховного процесу відповідно до завдань та основних компонентів педагогічної системи; актуалізація людинотворчої сутності професійної діяльності ; інтеграція теоретичної й практичної складових даної підготовки; створення у вищому навчальному закладі фізкультурно-спортивного середовища, що сприяє засвоєнню цінностей фізичної культури, виявленню ціннісно-сміслових основ діяльності з фізичної культури та її оздоровчої спрямованості).

- етапи формування фізичної культури особистості: мотиваційний (формування позитивної мотивації на подальший саморозвиток; програмування потенційних можливостей студентів з різним рівнем фізичної культури); діяльнісний (формування структурних та функціональних компонентів фізичної культури особистості; засвоєння фундаментальних, фахових, гуманітарних знань, удосконалення професійних умінь і навичок, а також творчої активності в діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту; формування досвіду фізкультурно-оздоровчої діяльності); рефлексивний (розвиток професійно-педагогічної рефлексії; формування готовності до використання нових методів та технологій фізкультурно-оздоровчої діяльності);

- шляхи формування фізичної культури особистості: використання змісту фундаментальних, фахових та гуманітарних дисциплін з метою актуалізації культурологічної й культуротворчої функції фізкультурної освіти; включення мети формування фізичної культури особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту в основу комплексної організації діяльності студентів (навчально-пізнавальної, навчально-практичної, самостійної); організація навчальних занять на основі принципів «педагогіки співробітництва», співтворчості, пріоритету ціннісного ставлення до фізичної культури; формування фізичної культури особистості студентів у процесі позааудиторної роботи;

- відповідні методи, форми і технології: традиційні форми роботи (лекції, семінарські, лабораторно-практичні заняття та педагогічна практика),

нетрадиційні або інноваційні, що вимагають активної творчої діяльності студентів (ділові й рольові ігри, мікрвикладання, проблемно-пошукове і ситуаційне навчання, тренінги, коучінги, використання можливостей Інтернету);

технології (проблемного навчання, розвиток критичного мислення, проєктивного навчання, групової та колективної взаємодії, когнітивного навчання).

4. Оцінно-результативний блок розробленої моделі передбачає поєднання критеріїв сформованості фізичної культури особистості студентів, а також сконструйований на їхній основі діагностичний інструментарій. За результатами моніторингу становлення фізичної культури особистості вносяться необхідні доповнення і зміни в технологічній або змістовий блоки, поки не буде досягнуто очікуваного результату. Зокрема, формулювання фізичної культури особистості майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, готових та спроможних реалізувати свій потенціал (знання, вміння, навички, особистісні якості і здібності, ціннісні орієнтації та інше) для успішної творчої, ефективної фізкультурно-спортивної діяльності, враховуючи при цьому життєву позицію соціальну значущість та особисту відповідальність за результати своєї діяльності й необхідність її вдосконалення.

Розглядаючи фізичну культуру особистості фахівця фізичного виховання та спорту як мету і результат його професійної підготовки, а також враховуючи теоретичні положення, обґрунтовані І.Бехом [6], Н.Кузьміною [16], В.Сластьоніним [21] та іншими науковцями, ми вважаємо за необхідне в якості критеріїв ефективності професійної підготовки прийняти показники сформованості окремих компонентів фізичної культури особистості (табл.1.1).

Таблиця 3.4 – Критерії та показники фізичної культури особистості майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту

Критерії	Показники фізичної культури особистості
Когнітивний	Повнота, системність наукових знань про сутність фізичної культури як складного багатокомпонентного феномену. Повнота та глибина знань про фізичну культуру, які мають особистісно значущий характер. Знання про типологічні особливості організму, рухових умінь і навичках. Усвідомлення наукових закономірностей та світоглядних ідей, які трансформовані в переконання та вміння застосовувати їх у фізкультурно-спортивній діяльності.
Операційно-процесуальний	Сформованість рухових дій і операцій, фізичних якостей, а також фізичної готовності до виконання професійної діяльності. Мотиваційна і практична готовність до реалізації професійних функцій. Здібності до рефлексії, саморефлексії та самоусвідомлення. Етико-комунікативні вміння і навички, що формують моральну відповідальність за наслідки діяльності, з урахуванням фізичної складової. Емоційно-вольова стійкість (саморегуляція). Володіння професійними діями й операціями: аналіз, цілепокладання, проектування, експертиза, корекція, комп'ютерні технології пошуку та вміння працювати з інформацією, презентації її.
Особистісний	Самостійність і усвідомлення професійного вибору. Спрямованість на інтереси, потреби і захист людської гідності. Відношення до учнів, гуманність, милосердя. Високий рівень емпатії та експресивних здібностей. Цілеспрямованість, наполегливість у професійній діяльності. Уміння управляти власною діяльністю і поведінкою, здійснювати стратегію і тактику власного особистісно-професійного розвитку і самовдосконалення.
Аксіологічний	Наявність усвідомлених цінностей і ціннісних орієнтацій фізичної культури (інтелектуальних, фізичних, соціально-педагогічних, психічних, культурних, інтенційних). Виявлення установки на реалізацію цінностей фізичної культури у професійній діяльності (цінності – цілі, цінності – знання, цінності – засоби, цінності – відносини, цінності - якості). Оцінка дій і вчинків з точки зору вкладу у ствердження цінностей фізичної культури у життєдіяльності учнів, суспільства, себе особисто. Розуміння значення й необхідності емоційно-вольових якостей для ствердження гуманістичних ціннісних орієнтацій як основи діяльності й поведінки особистості

У наукових дослідженнях, присвячених проблемам формування різних видів професійної культури фахівців, як правило, виділяють чотири рівні її

сформованості: елементарний, репродуктивний, продуктивний і творчий [12; 21; 22]. Таку типологію ми взяли за основу.

Елементарний рівень характеризується не сформованістю всіх компонентів фізичної культури особистості. Професійні знання, вміння, навички у студентів розвинені недостатньо для ефективного вирішення завдань фізкультурно-спортивної діяльності, відсутні професійно важливі якості й потреби у самовдосконаленні. Ціннісні орієнтації та моральна поведінка нестійкі. Студенти – інертні, безініціативні, демонструють небажання відкривати нове у фізкультурно-спортивній діяльності, уникають проблем та прийняття самостійних рішень. Вони не вміють вибрати доцільний стиль спілкування, створювати сприятливий психологічний клімат. Слабо володіють методиками і технологіями професійної діяльності, неспроможні орієнтуватись у значному обсязі інформації, відчують труднощі в її пошуку (в тому числі з використанням Інтернет), передачі та презентації.

Репродуктивний рівень характеризується недостатньою сформованістю більшості компонентів фізичної культури особистості та незначною потребою їх вдосконалення, наявністю обмеженого кола професійних знань, умінь, навичок, відсутністю багатьох професійно-важливих якостей та нечітким уявленням про цінності фізичної культури та їх використанні у професійній діяльності та комунікативній взаємодії. Студенти не вміють творчо підходити до розв'язання професійних завдань. Вони фрагментарно володіють знаннями про комп'ютерні технології, вміннями працювати з інформацією і презентувати її.

Продуктивний рівень визначається достатньою сформованістю всіх компонентів фізичної культури особистості для виконання професійної діяльності. Майбутні фахівця володіють професійними знаннями, вміннями, навичками та більшістю професійно важливих якостей, мають бажання їх удосконалювати. Вони здатні творчо підходити до розв'язання поставлених завдань, усвідомлюють цінності фізкультурно-спортивної діяльності. Вміють будувати бесіду, доводити свою точку зору, доцільно використовувати стилі спілкування, створювати сприятливий психологічний клімат. Однак, студенти ще

мають певні труднощі, потребують ініціативи та допомоги з боку інших, їх самоусвідомлення, самоаналіз, самооцінка є ситуативними, часто залежать від конкретних обставин.

Творчий рівень характеризується сформованістю всіх компонентів фізичної культури особистості. Студенти володіють міцними знаннями, уміннями, навичками, професійно важливими якостями, прагненнями до самовдосконалення, здатність до їх оперативного й успішного застосування в різноманітних ситуаціях професійної діяльності, сформованістю почуттів і цінностей фізичної культури, які стали орієнтирами діяльності та поведінки особистості в різних життєвих і професійних ситуаціях. Студенти володіють комп'ютерними технологіями та вміннями працювати з інформацією, презентувати її. Мають високий рівень відповідальності, демократичності та гідності.

Розроблена педагогічна модель передбачає формування фізичної культури особистості майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у тісному взаємозв'язку із їх професійним становленням і характеризується такими внутрішніми системними властивостями:

- цілеспрямованість та самоорганізованість – усі компоненти, зв'язки і функції сприяють професійно-особистісному становленню фахівців та їхній готовності до взаємодії із середовищами реальних міжособистісних і професійних відносин;

- інтегративність – забезпечення єдності теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки та взаємозв'язку предметної й загальнокультурної підготовки, залучення суб'єктів цього процесу до фізкультурно-спортивної діяльності;

- зорієнтованість на освітньо-кваліфікаційну характеристики фахівців фізичного виховання та спорту, як наслідок – сприяння професійному розвитку студентів;

- врахування особливостей юнацького віку, його сенситивності до духовного і фізичного розвитку та формування фізичної культури особистості студентів.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Методи дослідження

Для розв'язання поставлених у дипломній роботі завдань нами використовувався комплекс адекватних взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів, а саме:

- теоретичний аналізі узагальнення даних науково-методичної літератури та аналіз документальних джерел;
- соціологічні методи дослідження;
- педагогічні методи дослідження;
- структурно-функціональний аналіз;
- методи математичної статистики.

У процесі аналізу науково-методичної літератури значна увага приділялася джерелам, які присвячені питанням оздоровлення учнівської молоді засобами туризму та організації рекреаційно-оздоровчої діяльності у центрах дитячо-юнацького туризму. Це дозволило нам отримати інформацію щодо особливостей використання засобів активного туризму в оздоровчо- рекреаційній діяльності учнівської молоді у закладах позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку та систематизувати міжнародний досвід організації оздоровчо-рекреаційної діяльності школярів у вільний час.

У результаті наукового пошуку нам вдалось проаналізувати понад 90 джерел архівної, сучасної української та закордонної літератури.

Особлива увага приділялась аналізу змісту авторефератів дисертацій з проблем забезпечення оздоровчо-рекреаційної діяльності учнівської молоді та кадрового і методичного забезпечення оздоровчо-рекреаційної діяльності у закладах освіти.

Це дозволило визначити предмет, завдання, концептуальні положення та основні напрямки дослідження.

Робота з опрацювання та аналізу наукової літератури відбувалася впродовж всього періоду написання дипломної роботи.

Вивчення та проведений аналіз літературних джерел дало можливість:

- обґрунтувати та скласти уявлення про стан та перспективи організації оздоровчо-рекреаційної діяльності у закладах освіти;
- узагальнити дані про особливості професійної діяльності фахівців з туризму і рекреації;
- виявити необхідні теоретичні та практичні складові змісту туристсько-краєзнавчого напрямку та шляхи оптимізації оздоровчо-рекреаційної діяльності учнівської молоді.

Специфіка дослідження, яка пов'язана з вивченням особливостей розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності потребувала використання як теоретичних, так і практичних методів дослідження.

Відповідно до визначених завдань використано такі методи дослідження:

1. Теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення наукової, навчально-методичної літератури для з'ясування основних понять, а також розкриття теоретичних основ розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання. Це надало можливість розкрити суть, структуру, функції фізичної культури фахівця фізичного виховання.

2. Емпіричні – бесіди, анкетування з метою визначення особливостей розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності. Такий підхід вимагав розробки відповідної анкети для проведення опитування фахівців фізичного виховання щодо рівня їхньої фізичної культури.

При розробці анкети ми виходили із теоретичних уявлень щодо суті та структури фізичної культури особистості фахівця. Основні ознаки фізичної культури особистості, їх показники та оцінки якостей обговорювали з

викладачами кафедри теорії та методики фізичної культури, відомими фахівцями фізичного виховання та спорту.

Таблиця 2.1 – Анкета «Основні ознаки фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання»

№ з/п	Основні складові	Показники якостей	Ознаки якостей	Оцінка (бали)			
				2	3	4	5
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Знання й інтелектуальні здібності	Науковість	Ерудиція				
		Усвідомленість	Ступінь усвідомленості				
			Здатність до переносу Здатність до пояснення				
		Вміння	Рівень засвоєння				
2	Фізична досконалість	Фізичний розвиток	Морфологічні ознаки				
			Функціональні ознаки Психомоторика Фізичні якості				
		Рухові вміння	Репродуктивний рівень засвоєння Контроль свідомості				

Шановний колего! Висловіть Ваші погляди щодо питань основних ознак фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання за п'ятьма складовими й оцініть їх за такою шкалою: оцінка «5» відбиває вищий ступінь якості, оцінка «2» – найнижчий. Зробіть відповідну позначку.

Педагогічне спостереження проводилося з метою визначення нових організаційних форм, уточнення змісту навчального матеріалу, методів проведення занять, а також з метою аналізу організації оздоровчо-рекреаційної діяльності у закладах освіти.

Педагогічний експеримент є таким методом досліджень, при якому відбувається активний вплив на педагогічні явища шляхом створення нових умов,

що відповідають меті дослідження. Педагогічний експеримент – це своєрідно сконструйований і здійснений педагогічний процес, що включає принципово нові його елементи і здійснюється таким чином, що дає можливість глибше, ніж зазвичай, бачити зв'язки між різними його сторонами і точно враховувати результати внесених змін [66].

Педагогічний експеримент застосовувався нами з метою встановлення зв'язку між застосовуваними педагогічними впливами та досягнутими результатами; виявлення необхідних умов для реалізації поставлених завдань.

За допомогою методів математичної статистики нами були оброблені дані, отримані у процесі експериментальної діяльності. Під час аналізу даних ми використовували метод середніх величин і вибіркового методу, що включало знаходження середнього арифметичного значення (\bar{x}), стандартного відхилення (S) і коефіцієнта варіації (V).

2.2 Організація дослідження

Дослідно-експериментальна робота виконувалася на базі ряду ЗЗСО Хмельницької області. У якості респондентів були студенти-випусники бакалаврату 2023 року (28 осіб) та фахівці фізичного виховання (вчителі фізичної культури – 19 осіб, керівники спортивних клубів – 10 осіб), стаж практичної роботи яких був не менше 5 років. Дослідження проводилося у 2022-2023 роках і включало три взаємопов'язаних етапи.

На першому етапі (2012 р.) визначено об'єкт, предмет, мету і сформульовано завдання дослідження на основі вивчення стану проблеми у педагогічній, психологічній і науково-методичній літературі з питань теорії і методики фізичної культури, розроблено структуру магістерської роботи.

На другому етапі (2022-2023 рр.) – підготовлено теоретичну частину роботи: описано теоретичні основи розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання, розкрито методологічні засади розвитку фізичної культури особистості фахівця, її суть та структуру. Це надало можливість розробити анкету

«Основні ознаки фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання», визначити основні складові фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання, показники та ознаки якості цих складових (див. табл. 2.1).

На третьому етапі (травень 2023-жовтень 2023) проведено анкетування студентів та фахівців фізичного виховання, проаналізовано, систематизовано й узагальнено одержані результати, визначено їх статистичну достовірність. Сформульовано загальні висновки, практичні рекомендації та оформлено остаточний текст магістерської роботи

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Структура і зміст фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання

Як показано у розділі 1, фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту уявляє собою складне багатовимірне явище, розкриття структури і змісту якого буде сприяти ефективному її формуванню у навчально-виховному процесі. Проблеми формування фізичної культури особистості студентів у процесі професійної підготовки, її структури і змісту розглядали М. Віленський, Е. Вільчковський, Ю. Сисоєв, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян.

У цих роботах розкривається освітній процес, який сприяє професійно-особистісному розвитку студентів, опанування ними цінностям фізичної культури, як основи здорового способу життя, фізичного і професійного вдосконалення. Однак виконані дослідження не розкривають у повній мірі структури і змісту фізичної культури фахівців фізичного виховання та спорту, що ускладнює її формування у процесі фізкультурної освіти.

Розгляд структури і змісту фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту ми здійснювали на основі вивчення структури особистості, а також результатів теоретичного аналізу досліджуємого явища, які представлено у розділі 1.

З сучасної точки зору особистість розглядається як цілісна біопсихосоціальна система, що надає підстав для виділення біологічної, психологічної й соціальної структур особистості. Біологічна структура особистості представлена такими загальними характеристиками як генетично обумовленими зачатками

(морфофункціональна будова, властивості й рухливість нервової системи та здібності). Їх «окультурення» забезпечує сформованість необхідних суспільству і людині фізичного розвитку й фізичної підготовленості, оптимізацію фізичного стану.

З соціальною структурою особистості пов'язана її психологічна структура, яка включає сукупність емоцій, вольові спрямування, пам'ять, здібності тощо. Соціальні, особистісні якості людини формуються тільки під впливом соціального середовища та виявляються в її соціальній, професійній діяльності (у тому числі й на етапі професійної підготовки в учбовому закладі). Звідси важливою характеристикою соціальної структури особистості фахівця фізичного виховання та спорту є діяльність, яка розуміється як самодіяльність та як взаємодія з іншими людьми.

У соціальній структурі особистості фахівця фізичного виховання та спорту ряд дослідників виділяють наступні елементи:

- спосіб реалізації у діяльності соціально-фізкультурних якостей, які виявляються у стилі життя та таких видах діяльності як професійна, культурно-пізнавальна, сімейно-побутова та ін. При цьому професійна діяльність повинна розглядатися як сутнісна основа структури особистості фахівця фізичного виховання та спорту, яка визначає всі її елементи;

- об'єктивні соціальні потреби особистості. Особистість є органічною частиною суспільства, тому в основі її структури знаходяться суспільні потреби, тобто структура особистості детермінується такими об'єктивними закономірностями, які визначають розвиток людини як члена спільноти;

- здатність до творчої діяльності, знання, навички. Саме творчі здібності й відрізняють сформовану особистість від індивіда, який знаходиться на стадії формування як особистості;

- ступінь опанування культурними цінностями суспільства, тобто духовний світ особистості;

- моральні норми й принципи, якими керується особистість, та переконання – найбільш глибокі принципи, які визначають головну лінію поведінку фахівця.

Вивчення соціальної структури особистості є основою для виділення основних компонентів фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту: когнітивного, операційно-процесуального, особистісного та аксіологічного.

Когнітивний компонент фізичної культури особистості (сукупність фізкультурних цінностей у вигляді знань, переконань, умінь і т.п.) передбачає опанування і передачу накопичених й систематизованих знань у галузі фізичної культури, які є основою формування ціннісного відношення до фізкультурно-спортивної діяльності.

Ця сукупність засвоєних фізкультурних знань, загальнолюдських цінностей, норм, ідеалів, традицій є деяким інформаційним, освітнім результатом пізнавального процесу, який відбивається у фізичній культурі особистості.

В структурі знань про фізичну культуру ряд дослідників виділяють аспекти знання, які відбивають інтегративну сутність культурних явищ, що розглядаються, а саме:

□ філософські знання виконують методологічну функцію відносно пізнання фізичної культури, оскільки їх сутність пов'язана з людиною. В цьому аспекті досліджується місце людини у взаємовідносинах з суспільством, природою і культурою, проблеми людської тілесності, співвідношення біологічного і соціального, тілесного і духовного в людині, здійснюється аналіз концепцій з даного виду культури;

□ медико-біологічні та валеологічні знання стосуються питань здоров'я людини, оздоровчого ефекту фізичних вправ, адаптація організму людини до фізичних навантажень, ведення здорового способу життя. Здоров'я людини розглядається через розуміння її цілісності, а фізкультурна діяльність, що здійснюється в цілісності свого змісту й спрямована на психосоматичне і психосоціальне в людині, має об'єктивний потенціал оздоровчого ефекту;

□ психолого-педагогічне знання пов'язані з вихованням людини, її всебічним і гармонійним розвитком шляхом використання засобів фізичної культури та методів раціонально-організованого навчально-виховного процесу на

основі засвоєних методичних знань, умінь і навичок. Психологічний аспект знань про фізичну культуру розглядає фізкультурну діяльність як одну із форм активності людей, спрямований на гармонійний особистісний фізичний і психічний розвиток, її суб'єктивності, саморозвиток і самовдосконалення;

□ культурологічні знання з позицій теорії людської діяльності й потреб розкривають внутрішні зв'язки фізичної культури з загальною культурою. Даний аспект знання вивчає ціннісний потенціал фізичної культури та його вклад у цілісний розвиток особистості, а також роль фізичної культури в розвитку творчих здібностей людини.

Зауважимо, що опанування знаннями в галузі фізичної культури пов'язано з процесами пізнання, сприйняття і відбивання інформації, тобто когнітивними процесами. Як відмічає В.Андрущенко когнітивний (раціональний) пласт свідомості передбачає формування важливої складової людської духовності – раціональності як мислєдіяльної здібності відновлювати світ в інтерсуб'єктивній площині. Ця якість розглядається як одна із важливих у всіх педагогічних системах світу і визначається категорією – «інтелект».

Таким чином, когнітивний компонент фізичної культури особистості визначається як освіченість, що включає сукупність засвоєних фізкультурно-спортивних знань, цінностей, норм, ідеалів, традицій та умінь використовувати раціональні форми опанування різними видами фізкультурно-спортивної діяльності.

Операційно-процесуальний компонент фізичної культури особистості визначається насамперед сукупністю професійних і особистісних знань, умінь і навичок, що зумовлюють функціональну готовність фахівця фізичного виховання та спорту вирішувати завдання фізкультурно-спортивної діяльності, освіти і виховання.

Культура реалізує свою функцію розвитку особистості в тому випадку, якщо вона активізує особистість, спонукає її до діяльності. Діяльність особистості є і тим механізмом, який дозволяє перетворювати сукупність зовнішніх впливів у власне розвиваючі зміни, в новоутворення особистості як результати розвитку.

Якщо особистість, засвоюючи культуру, робить відкриття в самій собі, при цьому зазнає появу нових розумових і духовних сил, то фізична культура постає її «світом», що дозволяє пізнати себе уже в створеному й розвиватися як «культурно-історичний» суб'єкт.

З огляду на вищезазначене, зміст операційно-процесуального компонента утворюють:

- гуманітарно-гностичні вміння і навички, які націлюють на ціннісно-смысловий зміст професійних знань;
- дидактичні знання, вміння і навички організації процесу фізкультурної освіти і самоосвіти;
- методичні вміння і навички ефективно та якісно вирішувати завдання фізкультурно-спортивної освіти і виховання, включаючи і нетрадиційні методики і технології;
- вміння, навички і здатності рефлексії саморефлексії та самоусвідомлення. Навчання на основі рефлектуемого досвіду ефективно тому, що рефлексія сама по собі «завжди породжує нові знання свідомості індивіда»;
- етико-комунікативні вміння і навички, які необхідні для формування матеріальної відповідальності за наслідки своєї діяльності, з урахуванням фізичної складової, вміння розуміти й сприймати різні інтереси, потреби і цінності інших людей в галузі фізичної культури та спорту;
- володіння уміннями й навичками управління вольовою й емоційною сферою, різними технологіями подолання професійної, педагогічної та комунікативної деструкції з метою посилення емоційного аспекту опанування й передачі цінностей фізичної культури. Досягнення необхідного рівня емоційно-вольової стійкості особистості можливо лише на основі саморегуляції.

Таким чином, операційно-процесуальний компонент фізичної культури особистості спрямований на фізкультурно-спортивну діяльність не тільки як на раціональну, але й як ціннісно-орієнтовану дію.

В основі мети даного виду діяльності покладено фізкультурну цінність, вона відбиває можливість свідомого вибору фахівцем мети, напрямку, засобів, мотивів

фізкультурно- спортивної діяльності, включення особистості в соціально- значущу, морально- духовну фізкультурно-спортивну діяльність, має на увазі комунікативну толерантність, забезпечує оптимальний рівень емоційно-вольової стійкості та виконання творчих завдань.

Особистісний компонент фізичної культури особистості включає педагогічні якості, інтереси та соціальні й педагогічні здібності, які дозволяють йому інтегруватись у соціокультурний контекст.

Враховуючи думки ряду вчених ми вважаємо, що фахівець фізичного виховання та спорту характеризується такими особистісними якостями: цілеспрямованістю, організованістю, самостійністю, працьовитістю, наполегливістю. Такій особистості властивий високий рівень самосвідомості.

Особистісний компонент змісту фізичної культури особистості виявляється також в таких особистісних інтересах та здатностях: спрямованість на інтереси, потреби й захист людської гідності; делікатність, наявність педагогічного такту; любов до учнів, гуманність, милосердя; високий рівень емпатії та експресивних здібностей; здатність до аналізу й оцінки поточної навчальної ситуації; здібності, пов'язані з умінням здійснити вибір і прийняти рішення в певній навчальній ситуації, при зіткненні з соціальними проблемами; здібності, пов'язані із завданнями з реалізації зробленого вибору, ухваленого рішення; здібності взаємодії з іншими людьми (включаючи толерантність), перш за все при вирішенні фізкультурно-спортивних проблем; здібності, пов'язані з необхідністю подальшої освіти у змінних соціальних умовах; прагнення до досконалості професійної діяльності й адекватна її самооцінка.

Зазначені педагогічні якості, соціальні й педагогічні здібності визначають особистісний фізичний розвиток фахівця фізичного виховання та спорту, його суб'єктивність, саморозвиток та самовдосконалення.

Аксіологічний компонент фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту уявляє собою сукупність особистісно-значущих й особистісно-ціннісних спрямувань, ідеалів, поглядів, позицій, упевнень,

відношень, пізнань у галузі фізичної культури. Цінність на відміну від норми, нормативу припускає вибір особистістю власного морального вчинку.

Аксіологічний компонент пов'язаний з цінностями, світоглядом, моральністю, соціальними стандартами поведінки людини в соціумі. Педагогічна аксіологія розглядає цінності як специфічні утворення в структурі індивідуальної або суспільної свідомості, які є ідеальними зразками й орієнтирами діяльності особистості й суспільства.

Окремо особистість розглядається як носій цінностей, який мотивують дії людини. Характер дій і вчинків свідчать про відношення особистості фахівця до оточуючого світу, самому до себе.

М.Віленський виділяє декілька груп цінностей пов'язаних з фізкультурною діяльністю. Цінності – цілі розкривають значення індивідуальних цілей включення у цю діяльність, та досягнення її засобами культурної стратегії й тактики життєдіяльності, успішності реалізації професійних планів й намірів психічного і фізичного благополуччя, збереження і зміцнення здоров'я. Цінності - знання – визначають упорядковану систему теоретико-методологічних, науково-практичних (філософських, психолого-педагогічних, медико-біологічних, науково-практичних) та спеціальних знань, що природи фізкультурно-спортивної діяльності й умінь її використовувати. Цінності - засоби – створюють основу для досягнення цінностей цілей, опанування принципами, засобами, формами, методами, умовами їх використання у фізкультурно-спортивній діяльності для розвитку творчої індивідуальності у самозміні, самонавчанні, самовихованні, досягнення необхідного психоемоційного стану та інше. Цінності - відносини – характеризують відношення суб'єктів фізкультурної діяльності до самих себе, до природного і соціального середовища, де здійснюється ця діяльність тощо. Цінності - якості – розкривають значення і смисл розвитку якостей і властивостей особистості, які забезпечують її повноцінну самореалізацію в когнітивній, емоційній та поведінкових сферах при виконанні фізкультурно-спортивної діяльності.

У процесі аналізу ціннісного потенціалу фахівця фізичного виховання та спорту нами виділено наступні цінності фізичної культури особистості:

□ інтелектуальні цінності – знання про методи і засоби фізичного розвитку людини як головної складової організації здорового стилю життя;

□ фізичні цінності – здоров'я, тілобудова, рухові якості, уміння, навички, фізичні навантаження, моторна діяльність, спрямування до вдосконалення;

□ педагогічні цінності – володіння методичними (технологічними) основами фізичного виховання, методичні уміння і навички фізкультурно-спортивної діяльності;

□ соціально-психологічні цінності – активний відпочинок, задоволення, розваги; навички поведінки у колективі; спілкування; поняття честі, совісті, засоби виховання й соціалізації, рекорди, перемоги, традиції та ін.

□ психічні цінності – емоційні переживання, швидкість мислення, творчі нахили, риси характеру, властивості й якості особистості та ін.;

□ культурні цінності – пізнання, самоствердження, самореалізація, відчуття власної гідності, естетичні та моральні якості, авторитет та ін.;

□ інтенційні цінності – ступінь популярності занять фізичною культурою та спортом, спрямованість думки про престижність фізичної культури для суспільства і людини, соціально-психологічних установок і мотивації до занять фізичними вправами;

□ матеріально-технічні цінності – комфортне предметно-просторове середовище освітньо-розвиваючого простору фізичної культури: музичний супровід, обладнання, інвентар, наочні посібники, комп'ютерний супровід, гарна спортивна форма тощо.

Таким чином, цінності обумовлюють відношення до світу, до людей і лежать в основі ціннісних орієнтацій фахівця. Ціннісні орієнтації відносяться до важливих компонентів структури особистості, вони формуються в процесі соціалізації особистості, засвоєння соціального досвіду і відбиваються в цілях, переконаннях, ідеалах, інтересах, мотивах і т.п. В структурі навчальної й

фізкультурної діяльності ціннісні орієнтації тісно пов'язані з емоційними, пізнавальними та вольовими якостями особистості, утворюють змістову спрямованість свідомості людини на розвиток інтелекту.

Загальнолюдські цінності обумовлюють гуманістичні ціннісні орієнтації як основу діяльності й поведінки особистості та формування цілісного гуманістично орієнтованого світогляду. Таким чином саме аксіологічний компонент, який обумовлений ціннісно-нормативним ядром особистості, є стрижневим елементом в структурі фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту.

Аналіз структури і змісту фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту показує, що духовне, ціннісне становлення особистості фахівця є основою для функціонування всіх компонентів фізичної культури, оскільки гуманістичні ціннісні відносини пронизують всі її компоненти.

Аксіологічний компонент, який є нормативним ядром особистості, слугує системоутворюючим елементом у фізичній культурі та визначає специфіку виявлення інших компонентів, які у безперервному процесі їх взаємозв'язку забезпечують становлення фізичної культури особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту в системі його фізкультурної освіти.

Схематично індивідуальний розвиток здібностей, потреб і якостей майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у навчально-виховному процесі можливо представити у вигляді трикутної піраміди, основу якої складає засвоєння фізичної культури, а грані зображають реалізуючи взаємопов'язані процеси навчання, виховання та самопізнання, які забезпечують сходження фахівця до вершини фізичної культури особистості. Однак цей процес потребує побудови моделі відповідної педагогічної системи.

3.2. Функції фізичної культури та види діяльності фахівця фізичного виховання

Для виявлення можливостей вищого навчального закладу в формування фізичної культури особистості випускників та забезпечення і впровадження відповідної моделі підготовки у навчально-виховний процес, було проаналізовано Галузевий стандарт – 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», освітньо-кваліфікаційні характеристики й освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів та магістрів за напрямками «Фізичне виховання» та «Спорт», а також проведено бесіди з викладачами випускаючих кафедр. Отримані матеріали надали можливості обґрунтувати функції фізичної культури та види діяльності, до яких має бути підготовлений майбутній фахівець фізичного виховання та спорту.

До функцій фізичної культури(компетенцій) майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту віднесено: світоглядну, інструментальну, культурологічну,

інноваційну, комунікативно-регулятивну, мотиваційну, цілепокладання та соціалізації. Суть світоглядної функції полягає у відтворенні ставлення людини до світу, розуміння власного місця в ньому. Зміст інструментальної функції полягає у володінні фахівцем сукупністю методів дослідження процесу фізичного виховання людини та виведення її на вищий рівень фізичного розвитку. Культурологічна функція визначає ступінь залучення фахівця в духовне життя світової спільноти шляхом якісного виконання ним своїх професійних обов'язків у суспільному розподілі праці. Вона базується на аксіологічній та етичній складових. При цьому аксіологічна складова пов'язана з визначенням цінності того, що з'являється у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту як з точки зору матеріального, так і духовного виробництва, а етична – зумовлює «правила» поведінки фахівця, у першу чергу, в професійному середовищі, а потім у суспільстві в цілому. Суть інноваційної функції полягає в здатності фахівця відтворювати або створювати принципово нову систему логічних зв'язків у професійній галузі, що дає цілісне уявлення про її закономірності та суттєві властивості; впроваджувати нові перспективні технології. На основі саме теоретичного осягнення проблемних ситуацій, що

склалися відносно конкретного об'єкта, фахівець приймає оригінальні рішення з метою удосконалення власної особистості та особистостей своїх вихованців.

Значення комунікативної функції полягає у вмінні майбутнього спеціаліста спілкуватися з колегами та підлеглими, засвоювати позитивний досвід професійної діяльності, уникати повтору негативних підходів до фізичного виховання особи. Змістово вона розкривається шляхом створення, застосування й визначення всього процесу професійної підготовки та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів, їх взаємодії, своїм завданням якого є оптимізація професійної освіти.

Зміст мотиваційної функції - неперервне забезпечення людини життєвими силами для виконання активної роботи як із розвитку особистості, так і в галузі розбудови суспільства. Суть функції цілепокладання - аналіз ситуації, що склалася в галузі, формалізація мети фізичного виховання людини або спортивної команди, доведення оптимального шляху виходу до бажаних або принципово можливих результатів. Функція соціалізації – це гуманні установки, що диктують особистості оцінки соціальних процесів та власних вчинків фахівця; набір символів і відповідним їх значень, знань, необхідних для розуміння символів і ціннісних орієнтацій у професійній діяльності; високі результати пізнання та виявлення якостей духовності фахівця в його поведінці.

До видів професійної діяльності, якими має володіти майбутній фахівець фізичного виховання та спорту віднесено: діагностичну, реабілітаційну, репродуктивну, спортивну, освітянську, профілактичну, організаційну.

Діагностична діяльність фахівця фізичного виховання та спорту полягає в здійсненні системного аналізу фізичних можливостей як на рівні окремої людини, так і соціальної групи, наприклад, спортивної команди. На основі одержаних даних фахівець здатний спрогнозувати їх подальший розвиток, тобто передбачити їх наслідки.

Реабілітаційна діяльність фахівця спрямована на відновлення знижених у процесі праці або інтенсивних занять іншими видами діяльності фізичних, психічних, інтелектуальних властивостей людини; на розробку методичного

забезпечення і здійснення реабілітаційних програм для громадян певного регіону з урахуванням екологічних проблем. Цей вид поєднується із лікувальним застосуванням фізичних вправ. Як правило, потреба в послугах реабілітолога виникає в людини внаслідок катастроф, перенесених стресів, різних аварій та інших непередбачених повсякденним життям потрясінь. Метою такої діяльності є відновлення пошкоджених підсистем організму людини.

Репродуктивна діяльність спрямована на створення соціально-культурного середовища, необхідного для формування самодостатньої особистості фахівця фізичного виховання та спорту.

Спортивна діяльність фахівця розкриває максимальні можливості людини, її потенційні резерви, задовольняє потреби у змагальній діяльності. Тренер у своїй професійній діяльності вважає за доцільне досягнути певної мети, яка визначається загальним розвитком спортивної галузі. Головною функцією є вдосконалення окремих параметрів функціональних можливостей організму людини, що передбачає вихід за межу можливого, бо тільки в такому випадку спортсмен спроможний досягти висот Олімпійського п'єдесталу або корони переможця Чемпіонату світу та континенту.

Освітня діяльність фахівця спрямована на навчання кожного застосовувати набуті знання і навички в повсякденному житті для самовдосконалення; забезпечує раціонально формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок, необхідних у житті; передбачає навчальну та виховну роботу, реалізується шляхом планомірної передачі вчителем і наступним засвоєнням учнями певного обсягу знань, систематичним їх поповненням і поглибленням. Навчальна діяльність спрямована на засвоєння суспільно-історичного досвіду людства в галузі фундаментальної теорії й освіти про фізичний розвиток людини, а виховна полягає у використанні спеціальних фізичних вправ для формування фізично, психічно й соціально зрілої особистості.

Профілактична діяльність або діяльність з формування здорового способу життя спрямована на забезпечення оптимального розвитку властивих людині фізичних якостей і на їх основі - вдосконалення фізичного розвитку; зміцнення і

збереження здоров'я; удосконалення будови тіла і формування постави; забезпечення творчого довголіття.

Організаційна діяльність фахівця полягає в упорядкуванні взаємодії людини з іншими людьми у групі або, ширше, у суспільстві. До цього ж відноситься упорядкування технологічних операцій у визначеній галузі фізичного розвитку особи, групи, суспільства.

3.3. Результати дослідження особливостей розвитку фізичної культури особистості фахівця у процесі професійної діяльності

Результати анкетування самооцінки рівня фізичної культури особистості студентами-випусниками та фахівцями фізичного виховання за провідними складовими професійної діяльності представлено в таблиці 3.1.

Більшість фахівців фізичного виховання високо оцінили рівень своєї фізичної культури (високий та вище середнього рівні) за такими складовими: знання своєї спеціальності, комунікативна культура (культура спілкування), організаційні здібності. Менш високо (середній та низький рівні) респонденти оцінили свою прикладну фізичну діяльність, схильність до самовдосконалення, професійно-значимі мотиви формування особистості фахівця.

Порівняльний аналіз особливостей виявлення фізичної культури особистості за результатами самооцінки студентів-випусників і практичних фахівців фізичного виховання дозволяє виділити загальне й особливе, тобто характерні вияви фізичної культури особистості цих категорій.

Таблиця 3.1 – Результати самооцінки рівня фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання

Складові фізичної культури особистості фахівця	Рівні фізичної культури особистості %							
	Студенти (n=28)				Фахівці (n=28)			
	В	ВС	С	Н	В	ВС	С	Н
Мотиви діяльності								
Потреба в руховій активності	30	31	24	15	40	27	20	13
Збереження і зміцнення здоров'я	21	24	26	29	37	35	15	14
Фізичний розвиток	30	45	17	8	28	32	20	20
Спілкування	21	32	24	23	35	40	15	10
Формування особистості	27	18	45	10	40	35	10	15
Зміст діяльності								
Фізичні вправи	40	21	19	20	51	21	18	10
Організаційна	30	41	20	16	45	27	16	12
Освітня	21	22	25	27	45	47	7	2
Матеріальні цінності								
Здоров'я	21	26	21	25	38	32	16	14
Тілобудова	45	34	11	10	32	31	17	20
Рухові здобутки	35	21	24	20	39	39	12	10
Соціально-духовні цінності								
Знання у галузі фізичної культури	35	20	25	20	39	42	10	9
Світоглядні	30	32	20	28	40	35	16	9
Моральні	39	35	10	21	39	42	18	10

Так, аналіз результатів анкетування показує, що в структурі фізичної культури особистості як студенти-випусники, так і фахівці фізичного виховання виділяють інтегровані показники, які розглядають фізичну культуру особистості із позицій світоглядного, організаційного і комунікативного аспектів (високий та вище середнього рівнів визначають більше 70 % опитаних кожної групи). У той же час фахівці фізичного виховання визначають як провідну фізкультурно-оздоровчу діяльність (74 % опитаних), студенти – виділяють серед матеріальних цінностей фізичної культури тілобудову, матеріальні та естетичні цінності фізичної культури особистості. Окрім цього більш ніж 60 % фахівців, високо оцінюючи престиж вибраної професії, відзначають деяку незадоволеність своєю роботою у зв'язку з труднощами соціально-економічного характеру, вказують на великий

об'єм незапланованої роботи та недостатність своєчасної інформації. Важливою умовою ефективної професійної діяльності 87 % опитаних фахівців вважають необхідність соціально-орієнтованої спрямованості в управлінській діяльності, а також інформативну грамотність фахівця щодо цієї діяльності.

Аналіз результатів анкетування фахівців фізичного виховання показує, що структура професійної діяльності містить інтегративні показники, які можливо розглядати з позицій світоглядного, організаційного і комунікативного аспектів. При цьому на провідне місце в структурі професійної діяльності фахівці виділяють розвиток здатностей до комунікацій і професійної взаємодії на основі володіння методами соціально-орієнтованого впливу на процеси й об'єкти професійно-педагогічної діяльності.

Отримані результати надають можливість трактування розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання, який зводиться до комунікацій і професійної взаємодії в процесі фізкультурно-спортивної діяльності, як процес якісних і кількісних змін властивостей і функцій особистості фахівця, що спрямований на:

- духовний розвиток, який відповідає за формування здатності особистості до філософсько-методологічної оцінки соціальної (оздоровчої) діяльності;
- психічний розвиток, який забезпечує єдність у позитивному становленні системи психічних процесів (інтелектуальних, емоційних, чуттєвих);
- пізнавальний розвиток, який відбиває стан підготовленості особистості до процесу пізнання, самооцінки, самоконтролю;
- фізичний розвиток, який формує самоудосконалення і задовольняючу соціум тілобудову й систему вегетативних функцій організму.

Таке системне інтегроване утворення особистості фахівця за своєю суттю є його соціокультурною компетентністю, яка виявляється у індивідуальній фізичній культурі особистості. За своєю суттю це є: сукупність набутих знань, умінь і навичок соціальних і культурних сфер життя та ціннісних орієнтацій; це готовність до фізкультурно-спортивної діяльності й міжкультурного спілкування, до участі в соціальній взаємодії й діалозі культур; важливий чинник розвитку

особистості, соціалізації її в сучасному суспільстві, самореалізації та культурного самовизначення.

Таким чином, отримані нами теоретичні і практичні результати підтвержують дані інших авторів [10; 14; 20; 26; 43; 45; 48] щодо духовно-фізичної сутності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання в єдності її соціокультурного і соматопсихічного компонентів при ведучій ролі першого. Показано, що розвиток фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності сприяє професійно-особистісному саморозвитку фахівця, опанування ним цінностями фізичної культури як основи збереження і зміцнення здоров'я, фізичного й професійного вдосконалення.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз та результати анкетування щодо особливостей розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності дають підстави зробити такі висновки:

1. Аналіз наукових робіт указує на те, що проблема формування та особливостей розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання у процесі професійної діяльності вивчена недостатньо. Існуюча система діагностики професійної діяльності фахівців з фізичного виховання не передбачає комплексної оцінки, контролю та корекції розвитку фізичної культури фахівця у процесі його професійно-педагогічної діяльності.

2. Проведене теоретичне дослідження сучасного стану проблеми розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання показало, що методологічною основою розвитку фізичної культури особистості фахівця є культорологічний, акмеологічний, системно-діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний та середовищний підходи, які поєднуються в єдину систему і базуються на сучасних гуманістичних концепціях загальної теорії культури, теорії людської діяльності з урахуванням її філософського, педагогічного та психологічного аспектів.

3. На підставі узагальнення результатів теоретичного аналізу уточнено, що фізична культура особистості фахівця фізичного виховання є складним інтегрованим утворенням у структурі особистості фахівця, може розглядатися як складова його загальної культури й професійної компетентності, є виявом його професійної культури, основою соціально-професійної зрілості. Виокремлено: складові фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання (теоретичну, практичну, фізичну, психологічну, психофізіологічну); функції фізичної культури особистості фахівця (світоглядна, інструментальна, культорологічна, інноваційна, комунікативно-регулятивна, мотиваційна, цілепокладання та соціалізації); види професійної діяльності фахівця фізичного

виховання (діалогічна, реабілітаційна, репродуктивна, фізкультурно-спортивна, освітня, профілактична та організаційна).

4. Розроблено анкету «Основні ознаки фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання» та на підставі проведеного опитування й бесіди з фахівцями фізичного виховання визначено, що основні напрямки розвитку фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання відбивається у його світоглядній, організаційній і комунікативній підструктурах, а провідне місце у професійній діяльності займає розвиток здатностей до комунікацій та професійної взаємодії на володіння методами соціально-орієнтованого впливу на процеси і об'єкти фізкультурно-педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В.В., Тонкошкур М.В. Історія туризму: підручник. Харків: Форт; 2010. 286 с.
2. Абрамов В.В. Спортивний туризм: підручник. Харків: ХНАМГ; 2011. 367 с.
3. Ажиппо О.Ю., Бондар А.С. Особливості рекреаційної та фізкультурно-спортивної діяльності дітей та молоді в Україні. *Спортивна медицина*. 2014. № 1. С. 41–46.
4. Андрєєва О. В. Розробка та впровадження технології проектування активної рекреаційної діяльності різних груп населення. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. №1. С. 4–9.
5. Андрєєва О.В. Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту:24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2014. 44 с.
6. Андрєєва О.В., Гакман А.В. Технологія розробки рекреаційно-оздоровчих програм у літньому оздоровчому таборі. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2011. №4. С. 216–220.
7. Андрєєва О.В., Ковальова Н.В, Хрипко І.В. Аналіз проблем та перспектив впровадження оздоровчо-рекреаційної діяльності старшокласників в умовах загальноосвітнього навчального закладу. В: Костюкевич ВМ, редактор. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць*. №5. Вінниця; 2018.
8. Андрєєва О., Головач І., Хрипко І. Формування мотивації учнів молодшого шкільного віку до оздоровчої рекреаційної рухової активності В: Костюкевич ВМ, редактор. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць*. 2016. №1. С. 11–15.
9. Антонов О.В. Інноваційні технології ігрової спрямованості із

застосуванням засобів пішохідного туризму для розвитку психомоторних здібностей школярів старших класів. В: *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Зб. наук. пр.* 2013. Вип.112. №1. С. 150-153.

10. Безверхня ГВ. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів [автореферат]. Умань, 2003. 22 с.

11. Блистів Т, Білошицький Т. Доцільність участі вчителів фізкультури у проведенні краєзнавчо-туристичної роботи в школі. В: *Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя*. Матеріали 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Херсон; 2002. С.13-15.

12. Блистів Т. До питання формування змісту туристичної освіти в фізкультурних закладах освіти. В: *Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності: перспективи культурного та економічного розвитку*. Праці II Міжнар. конгр. Трускавець; 2003. С. 194–198.

13. Блистів Т. Комп'ютерне моделювання у сфері рекреаційно-оздоровчої діяльності та туризму. В: *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії*. Матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький; 2015. С. 244-246.

14. Блистів Т. Мотиваційні пріоритети школярів до занять у центрах дитячо-юнацького туризму. *Спортивна наука України* [Інтернет]. 2015. №1(65). С. 70-75. Доступно: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/293>.

15. Блистів Т. Оптимізація змісту підготовки фахівців для сфери туризму в закладах освіти фізкультурного профілю. В: *Молода спортивна наука України. Зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та спорту*. Львів. 2002. Вип.6. №2. С. 513-516.

16. Блистів Т. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності у міських парках. В: *Молода спортивна наука України. Зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та спорту*. Львів:ЛДІФК. 2001. Вип.5. №1. С. 10-12.

17. Блистів Т. Особливості освітньо-професійної програми підготовки фахівців з туризму. В: *Сучасні фітнес-технології у фізичному вихованні студентів*. Матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Київ; 2013. С. 12-14.

18. Блистів Т. Особливості рухових пріоритетів на дозвіллі вихованців центрів дитячо-юнацького туризму. *The International Scientific Association "SCIENCE & ENESIS"*. 2015. №2. С. 53-54.
19. Блистів Т. Характеристика рухових пріоритетів вихованців центрів дитячо-юнацького туризму. В: Кашуба ВО, редактор. *Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті*. Матеріали III Всеукр. електрон. конф., присвяч. 85-річчю НУФВСУ. Київ; 2015. С. 70-72.
20. Блистів ТВ, Горбацьо П, Нужний ОВ. Теорія і практика туристичних походів: навч. посіб. Львів: Українські технології; 2006. 132 с.
21. Блистів ТВ. Доцільність підготовки фахівців для сфери туризму у фізкультурних закладах освіти. В: *Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти*. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ; 2002. С. 60-62.
22. Блистів ТВ. Особливості організації туристських подорожей з активними способами пересування. В: *Краєзнавство і туризм у соціокультурному розвитку особистості*. Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Глухів; 2011. С. 125-128.
23. Бондар АС, Серета НВ, Петренко ІВ. Особливості організації спортивного туризму в рекреаційній діяльності дітей та підлітків. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*. 2016. С. 28-36.
24. Блистів, Т. В. (2019). Організаційно-методичне забезпечення оздоровчо-рекреаційної діяльності учнівської молоді у закладах позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. [Дисертація]. Київ: НУФВСУ, 258 с.
25. Випасняк, І. П. (2019). Корекційно-профілактичні технології у процесі фізичного виховання студентів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату: монографія. Івано-Франківськ: Вид. Кушнір Г.М., 347 с.
26. Випасняк Ігор, Іванишин Ірина, Стефанків Михайло. Стан позашкільної освіти з фізичної культури в Підкарпатті. *Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку* [Текст]: зб. тез доп. II Регіональної наук.-практ.

конф. (23-24 квітня 2021 р.) / уклад.: Б.М. Мицкан. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2021., С. 7-10.

27. Випасняк, І., Іванишин, І., Луцький, В. Стан розвитку спортивно-оздоровчого туризму як складової частини системи фізичного виховання учнівської молоді Карпатського регіону. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: 2019. №34. С. 31–37.

28. Випасняк, І., Шанковський, А. Інноваційні технології, спрямовані на підвищення ефективності процесу фізичного виховання студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: журнал. 2018. №28. С. 28–34.

29. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: [навч. посібник]. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.

30. Гакман А. В. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності дітей 11-14 років в умовах дитячого табору відпочинку: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02. Київ, 2012. 20 с.

31. Гончарова НМ, Бутенко ГО, Прокопенко АО. Умови впровадження рекреаційно-оздоровчої технології у процес фізичного виховання дітей шкільного віку. В: *Проблеми активації рекреаційно-оздоровчої діяльності*: зб. матеріалів 10 Всеукраїнської наук.-практичної конф. з міжнародною участю; 2016Трав 12-13; Львів; 2016. С. 101-105.

32. Горбунов Л. Вплив оздоровчого туризму на рівень фізичної підготовленості учнів старших класів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2010. Вип. 2(10). С. 47-50.

33. Гринева ТИ, Мулик КВ. Динамика показателів фізических качеств ребят 10–13 лет под влиянием занятій разными видами туризма. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*. 2013. №10. С. 16-21.

34. Гриньова ПІ. Мотиви та зацікавленість дітей до занять різними видами спортивного туризму. *Слобожанський науково-спортивний вісник*.2013.

Вип. 5(38). С. 82-85.

35. Гриньова ТІ, Мулик КВ. Оцінка фізичної підготовленості хлопців 11–12 років під впливом занять різними видами туризму. *Слобожанський науково-практичний вісник*. 2012. Вип. 5(2). С. 13-17.

36. Дем'янчук О., Альошина А. Особливості застосування занять оздоровчо-рекреаційної рухової активності зі школярами з використанням засобів спортивного туризму. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт: журнал*. 2018. Вип. 32. С. 25–31. Взято з <https://sportvisnyk.eenu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/682>.

37. Дем'янчук О., Альошина А. Характеристика дистанцій змагань у спортивному туризмі. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2016. Вип. 1 (33). С. 64–68. Взято з <https://sport.eenu.edu.ua/index.php/sport/article/view/42>.

38. Дем'янчук, О., Єрко, І., Томашук, О., Янюк, І. (). Оцінка рівня техніко-тактичної підготовленості у спортивному туризмі. *Фізична активність і якість життя людини*: зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 11–13 черв. 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 55. Взято з <https://conferences.eenu.edu.ua/public/conferences/Tezu2019.pdf>

39. Жданова О, Блистів Т, Білошицький Т. Рівень теоретичних знань та практичних умінь з туристської роботи студентів ЛДІФК різних курсів навчання. В: *Молода спортивна наука України*. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2006. Вип. 10. №3. С. 157-161.

40. Жданова О, Блистів Т, Чеховська Л. Досвід підготовки фахівців з рекреації та туризму в закладах освіти фізкультурного профілю на базовому та спеціалізованому етапах навчання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. Вип. 2/3. С. 59–61.

41. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» в 2008 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-17>.

42. Закон України «Про фізичну культуру і спорт»: за станом на 17 листопада 2009 року. Київ: Парлам. вид-во; 2009. 25 с.

43. Ковальова Н, Андреева О. Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності старшокласників у вільний час. В: *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Зб. наук. пр. Київ; 2011. №7. С. 8-13.

44. Ковальова Н, Андреева О. Технологія проектування рекреаційно-оздоровчої діяльності старшокласників. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2012 Вип. 2. С. 29–34.

45. Ковальова Н. В. Технологія проектування позакласної роботи старшокласників з фізичного виховання: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. К., 2012. 184 с.

46. Ковальова Н. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності старшокласників у позаурочний час. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2011. Вип. 3. С. 48–52.

47. Конох АП. Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму: монографія. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т; 2006. 456 с.

48. Кудрявцев А. Особливості організації оздоровчо-рекреаційної діяльності дітей у дитячих оздоровчих таборах. *Вісник Прикарпатського університету*. 2018. Вип. 29. С. 32-36.

49. Луцький В. Сучасний стан і перспективи активного туризму в Українських Карпатах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. 2010. №. 4 (12), С. 10-16.

50. Микола Соя, Петро Костюк Сучасні погляди на роль літніх оздоровчих таборів у формуванні та підтриманні рівня здоров'я у дітей середнього шкільного віку. *Молода спортивна наука України*. 2012. Т.4. С. 149-155

51. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*.

2007. Вип. 1. С. 16-20.

52. Мулик КВ, Мулик ВВ. Мотивація школярів та студентів до спортивно- оздоровчих занять з туризму. *Педагогика, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015. Вип. 7. С. 33-38.

53. Національній стратегії розвитку рухової активності в Україні до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

54. Носко МО, Гаркуша СВ, Воєділова ОМ, Носко ЮМ, Гришко ЛГ. Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану здоров'я учасників освітнього процесу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. 2017. Вип. 147(II). С. 86-90.

55. Сургай О. Основні види спортивно-оздоровчого туризму та його функції. *Молода спортивна наука України*. 2009. Т. 4. С. 188-192.

56. Павлова Ю., Борек З., Виноградський Б. Особливості залучення населення до оздоровчо-рекреаційної діяльності (на прикладі Польщі). С. 261-262.

57. Павлова ЮО. Теоретико-методичні засади забезпечення якості життя різних груп населення з використанням оздоровчо-рекреаційних технологій [автореферат]. Львів: ЛДУФК: 2016. 40 с.

58. Позашкільний туризм і краєзнавство в Україні: історія та сьогодення. Івано-Франківськ: Тіповіт; 2010. 110 с.

59. Приступа ЄН, Жданова ОМ, Линець ММ, та ін. Фізична рекреація: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту. Дрогобич: Коло; 2010. 448 с.

60. Сударева НС. Оздоровчий напрям у професійній підготовці майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму. В: Єрмаков СС, редактор. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Наук. моногр. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ). 2006. Вип. 4. С. 179–180.

61. Сургай О. Основні види спортивно-оздоровчого туризму та його функції. В: Приступа Є, редактор. *Молода спортивна наука України*. Зб. наук. пр.

з галузі фіз. культури та спорту. 2009. Вип. 13. №4. С. 188–192.

62. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні: монографія / К. Кілінська, В. Руденко, Н. Аніпко, Н. Андрусак, Н. Коновалова та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2010. 250 с.

63. Тести і нормативи щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України (2015).

64. Тисовський О. Ідеологія Пласту – українського скаутингу. Івано-Франківськ: Місто НВ; 2012. 56 с.

65. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2015. 20 с. укр.

66. Ткаченко ВВ. Основні аспекти поняття «здоров'язбережувальні технології». Наука і освіта. 2014. №3. С. 177-180.

67. Ткаченко ВВ. Підготовка вчителів фізичної культури у зарубіжних країнах. Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2013. Вип. 1(14) . С. 124–127.

68. Ткачівська ІМ. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями [автореферат]. Тернопіль; 2009. 20 с.

69. Товт В. Історія становлення та перспективи розвитку рекреаційно-туристичної зони Закарпатської області. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 2. С. 113–120.

70. Товт В.А., Маріонда І.І., Сивохоп Е.М., Сусла В.Я. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: навч. посіб. Ужгород, 2015. 88 с

71. Томенко О. А. Рівень рухової активності підлітків та шляхи його підвищення на основі використання заходів оздоровчо-рекреаційного спрямування. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. №3. С. 19-24.

72. Томенко О. А. Вплив занять туризмом оздоровчо-рекреаційного спрямування на показники соматичного здоров'я старшокласників. *Теорія і методика фіз. виховання і спорту*. 2013. № 4. С. 57–60.

73. Тумак ЮІ. Законодавче регламентування фізкультурно-спортивної та

туристичної діяльності тіловиховних товариств Буковини (другої половини ХІХ – початку ХХ ст.). В: *Науковий вісник Чернівецького держ. ун-ту. Серія: Педагогіка та психологія*. Чернівці; 2013. Вип. 642. С. 172-178.

74. Федоренко Є. Особливості проведення активного дозвілля старшокласників, які навчаються в школах різного типу. В: Приступа Є, редактор. *Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини*. Львів: ЛДУФК. 2011. Вип. 15. №4. С. 160-164.

75. Федоренко Є. Ставлення старшокласників, які навчаються в школах різного типу до шкідливих звичок. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2010 Вип. 2. С. 151-153.

76. Федоренко ЄО. Взаємозв'язок пріоритетних рис особистості з рівнем мотивації школярів до спеціально організованої рухової активності, в залежності від типу навчального закладу. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. Вип. 5. С. 94-97.

77. Федоренко ЄО. Мотивація до занять спеціально організованою руховою активністю школярів. В: *Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в сучасних умовах*. Матеріали регіон. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ; 2011. С. 139–141.

78. Федоренко ЄО. Характеристика фізичної підготовленості старшокласників, які навчаються в школах різного типу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2011. Вип. 1. С. 90-92.

79. Феоктистов МФ. *Технология развития физических способностей подростков на основе учета сенситивных периодов* [диссертация]. Волгоград; 2010. 294 с.

80. Фізична культура в школі: навч. прогр. 1–4, 5–9 класів загальноосвіт. навч. закл. Київ: Літера ЛТД; 2013. 352 с.

81. Фокін СП. Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату. В: Єрмаков СС, редактор. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. Вип. 8. С. 88–90.

82. Футорний СМ. Теоретико-методичні основи інноваційних технологій

формування здорового способу життя студентів в процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ; 2015. 44 с.

83. Чепелюк А.В., Кушнір Р.Г. Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності: посібник (курс лекцій). Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 96 с.

84. Чернявський МВ. Технологія впровадження рекреаційно-оздоровчих занять в процес фізичного виховання молодших школярів. В: *Вісник Чернігів. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Зб. наук. пр. Чернігів; 2008. Вип. 55. №2. С. 157–160.

85. Шандор ФФ, Кляп МП. Сучасні різновиди туризму: підручник. Київ: Знання; 2013. 334 с.

86. Шафранський ВВ. Методичні рекомендації щодо покращення підготовки майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму. Тернопіль: Тернограф; 2010. 32 с.

87. Шиян ОІ. Державна освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя молоді: монографія. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2010. 295 с.

88. Школа ОМ. Новітні технології в процесі фізичного виховання школярів: проблеми переходу від теорії до практики. В: *Педагогічний вектор розвитку фізичного виховання в Україні*. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Краматорськ. 2014. С. 34-9.

89. Юрчишин ЮВ. Технологія залучення студентів до рухової активності оздоровчої спрямованості у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ; 2012. 22 с.

90. Юшковська ОГ, Круцевич ТЮ, Середовська ВЮ, Безверхня ГВ. Самостійні заняття з фізичного виховання: навч. посіб. Одеса: Одеський мед університет; 2012. 364 с.

91. Andrieieva, O.V., Sainchuk, O.M. Approach to evaluating health level and adaptation possibilities in schoolchildren. *Pedagogics, psychology, medical- biological problems of physical training and sports*, 2014. №2. С. 3-8.

<http://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.923507>.

92. 44. Kohlberg L. Moral stages and moralization. Moral development and behavior. Holt, Rinehart and Watsons. N.Y., 1977. – P. 31-53.
45. Laporte W. Physical Education in the European Union in a harmonisation process in EUPEA. – New letter, 1999, №4. – p. 47-51.
93. McLean K.N., Mallet C.I. What motivates the motivators? An examination of sports coaches. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2011, Vol. 17(1), pp. 21-35. doi: 10.1080/174089.2010.535201.
94. Grum B.I. Convention thought and practice in physical education problems of teaching and implications of change. *Quest*, 1998, №45. – p. 17-23.
95. Voinar I. Problems and Tendencies of professionals Education in Physical Culture area. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2011, Vol. 17(1), pp. 44- 50. doi: 10.1080/17398872.2010.544902.